

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

Kiadja: az **Erdélyi Kárpát-Egyesület.**

A NÉPRAJZ TURISTA SZEMPONTBÓL.

ANÉPRAJZ maga, mint szaktudomány tisztán az etnográfusok körébe tartozik, de mihelyt arról van szó, hogy általa az idegenforgalomra kedvező befolyást gyakoroljunk, mindjárt a turistasággal hozható a legszorosabb kapcsolatba.

Hisz' az igazi turista nemcsak azért barangol, hogy bizonyos távolságrekordot érjen el, avagy testi egészségét ápolja, illetve csak a tájszépségekben gyönyörködjék, hanem abban jár, hogy a népet is tanulmányozza, annak gondolatvilágát és munkakörét, örömben és bűban megnyilvánuló érzelmeit, költészetét és szokásait megfigyelje, s mindezt a környék sajátjaival összefüggésbe hozva, önmagának s közvetve másoknak hasznot szerezni igyekezzék. Eppen ebben rejlik a turistaság nemzeti oldalának a legfőbb hordereje.

Tagadhatatlan, hogy a mindent elsimító idő legbószsebb ellensége a népiességnek, mely hovatovább kiveszöben van. De minden hazafinak kötelessége, hogy belőle, a mit csak lehet megmentsen.

A régészeti társulatok igyekeznek e téren megtenni a kötelességüket, ámde hiányzik szervezetükből a néppel való érintkezés könnyedsége, miért is a turista-egyesületek nemzeti hivatása, hogy e téren segítőleg közrehassanak.

Ezeknek az egyesületeknek a mozgékonyága a legelhagyottabb vidékek elfeledett zúgait is nyilvantartja és így sok olyasminek jöhet nyomára, a mi talán egy következő nemzedék számára már el is veszett volna.

Természetesen nem mindenkinek van érzéke, hogy a folklóre, illetve a tárgyi néprajz terén gyümölcsöztesse a megfigyelő tehetségét, ámde kellő irányítás mellett a turisták közül mindig akad egyén, ki a gyűjtés körül is a célt hathatósan előmozdíthatja.

Egyik érdeklődik a népdalok és feliratok, másik a ruhaviselet és falusi szokások iránt; emezt megragadják a családi hagyományok, amazt a foglalkozási eszközök; ennek figyelmét lekötik a háziipar és

ornamentika, annak az ősi mondák vagy babonás hiedelmek gyűjtése okoz élvezetet.

Ime, a turistaság egyik leghasznosabb és legérdekesebb népszerűtől föladata.

Minthogy az E. K. E.-nek a hon- és népismeret terjesztésén kívül az idegenforgalmat is előmozdítania a kötelessége, arra is kell ügyelnie, hogy ennek a közgazdasági áldásnak a bőségszarujából nemcsak minden vidék, de lehetőleg a lakosság minden rétege tehát a legszegényebb népelem is egyaránt részesüljön.

Azonban a népies eredetiségek szétszórt erekyeit szemléltetővé tenni, a tudományos cél mellett nagy idegenforgalmi vonzóerőnek bizonyult, mit manapság a legtöbb turista-egyesület muzeum alakjában igyekszik anyagilag és erkölcsileg értékesíteni.

Ha már most némelyek azt hiszik, hogy a néprajznak semmi köze sincs a turistasághoz, illetve az E. K. E.-hez, akkor azt is lehet állítani, hogy a hegyek és folyók a tájrajz, a barlangok a speleologia körébe tartoznak; az idegenforgalom a vasut hivatása, a népviselet és háziipar a népművészetnek s a szellemi néprajz a folklorenak az anyagát alkotják . . . Tehát e szerint minden turista-egyesület legsürgősebb feladata az volna, hogy mihamarabb tisztán hegyászó és kiránduló klubba alakuljon át.

Lehet, hogy tán évtizedek múlva elérkezik az idő, mikor a külföld mintájára az itt említett, de jelenleg alapszabályszerűleg az E. K. E. programját alkotó ágazatokat külön egyesületek fogják kultiválni. ámde addig az E. K. E. hazafias feladatát vél teljesíteni, ha ország részünk táj és néprajzának kapcsolatos tanulmányozását tovább folytatja s ennek gyakorlati eredményeit muzeumában az érdeklődők számára hozzáférhetővé és közkinccsé tenni törekszik.

A „Der Tourist“ című legelterjedtebb szakközlöny egyik legutóbbi száma a mellett lép sorompóba, hogy a 130.000 tagot számláló német turisták szövetsége a *néprajz* ápolásáért vegye fel programjába.

Ebből is kiviláglik, hogy a turistaság és a néprajz testvériesen megférhetnek egymás mellett, mert közös bölcsőjük különösen nálunk: a szülőföld szeretete.

A SZKERISORAI JÉGBARLANG.

— Egy 1862-ben Kolozsvárt tartott felolvasás nyomán. —

A TERMÉSZET barátja sokszor gyönyörködik azokban a természeti szépségekben, amelyekben kiváltképen a hegyi tartományok gazdagok. Ezek a szépségek nemcsak a föld színén, a völgyek virágaiban, vagy a bércek erdőkoszorúiban mutatkoznak, hanem el vannak oszolva a hegyek, a sziklák belsejében is és itt-ott oly nagy mennyiségben és gazdagságban, hogy a föld alatti utazó legalább is a tündérek országában képzelet magát s némelykor önkénytelenül ama gondolatra jó: valóság-e az, amit most szemmel lát, kézzel fog, vagy csak álmodik?

És a mi bérces hazánknak belseje is oly szép, oly gazdag — bár annyira sem ismeretes, mint külseje. Az aggteleki barlang tul — és a Szkerisorai jégbarlang innen a Királyhágón hazánkat még a föld alatti világban is a nevezetes országok sorába helyezik. A természet annyit adott a közelben, s mégis a mi vágyaink sokszor oly messze, idegen országokba vis nek.

Részlet a szkerisorai jégbarlangból.

Ott, ahol az egész Erdélyen keresztül húzódó feleki hegység a bihari hegysorral egybe találkozik, fenn az Aranyos vize forrásainál — ott van Erdélynek legszebb természeti ritkasága: a *Szkerisorai jégbarlang* (oláhul Gyecár = fagyos hely) a topánfalvi fiskális uradalom Szkerisora nevű faluja határán, a honnan nevét is vette. A természet túl a bérceken és völgyeken magas hegyek, sűrű fenyvesek közé rejtette s a hon míveltebb fiai előtt valóban rejtve is maradt sok ideig. Csak az újabb időben fedezték fel a topánfalvi uradalmi erdészek.

A hegység neve Mjelura (báránka). Azóta sok fiatal utazó s a ter-

mészetnek egy-egy hivatott barátja is meglátogatta, de azért mai napig sem eléggé ismeretes. Tudomra legelőbb néhai *Székely* Mózes tanár ismertette a „Kis Követben“ 1846-ban rövid, meglehetősen hiányos vázlatban. 1847-ben Szirtfitől a „Természet barátja“ is hozott róla egy rövid ismertetést, de Szirtfi úr alkalmasint csak hallomás után írta le, különben nagyobb hűség lenne leírásában. Bővebben és határozottabban ismerteti *Vas* József kegyesrendi tanár 1857-ben egy utazási rajzban a „Család könyvében“. Dr. *Schmiedl* ismertetését azonban legtöbbször becsülöm, bár ez sem teljes. Vajha akadna egy *Vas* Imréje, mint az aggteleki barlangnak, ki tudományosan és terjedelmesen írta le, ne pedig csak egyszerű bámulói legyenek. Kiknek sem elég készült-ségük nincs, sem idején nem gondolnak a leírásra, mint magam is.

Az utazók rendszeren Abrudbányáról indulnak ki, honnan mintegy 10 órai fáradságos lovaglásba kerül elérni a hegycsúcsot, mely keblébe zárta a jégbarlangot. Vidéken, egy-egy nyomorult oláh kunyhó közelében, számtalan teknő alakú völgyet lehet látni, melyeken dolinák is mutatkoznak. A jégbarlang színvonalát bátran lehet tenni 5 ezer lábba, hiszen csaknem egy vonalba esik a Biharral, mely *Fényes* E. szerint 5826 láb, *Kőrösi* L. szerint 5672 s más földleírók szerint is több mint 5700 láb a tenger színe felett. S bizony jóval magasabb a Vulkánál, melynek magasságát közönségesen 4000 lábba teszik, *Schmiedl* 2500 lábba teszi a Szkerisorai jégbarlangnak tengerszíne feletti magasságát, de ebben bizonytalán tévedett.

1862. júl. 24-én tekintettük meg a jégbarlangot. Alig hogy közelébe jutottunk, a vidék lakói azonnal meglehetősen számmal sereglettek körülünk és mi téli öltönyöket vévén magunkhoz, vidéki oláhok vezetésével siettünk a barlanghoz. Alig haladtunk a hegy élén sűrű fenyves közt délnyugati irányban 10 percig, im' egyszerre mintha lábaink meggyökereztek volna, némán állottunk meg: előttünk tátongott a szédítő mélységű szikladolina, melynek fenekéről a jégbarlangba juthatni. A nagyszerű természeti jelenség kábitó hatása több percig annyira lefoglalá figyelmünket, hogy az egyes részletekre csak későre eszmélheténk.

Képzeljünk magunk előtt egy nagy beomlott bányaureget, vagy inkább egy óriási kútát, melynek tetejét égretörő sűrű fenyves szegélyezi körül. Teteje nem annyira kerek, mint négyszögű, egyik-egyik oldalán 25 vagy 30 öl husszuságban, mélysége lehet 32 öl, keleti oldalfala függőleges állású kopár szikla, déli oldalfala zöld mohás és virágos, nyugati oldalfala fentebb lankás és csalitos, alább függőleges meredek, északi oldalfala apró bokrokkal, virágokkal van benőve, ezek közt sok nefelejcscesel, mintegy emlékeztetésül, hogy az utazó el ne felejtse ama természeti ritkaságot. Felesleges emlékeztetés, bizonytalán aki látta; soha el nem feleli.

A lejárás az északra eső oldalon történik, mint a mely legkevésbé meredek, azonban ez is elég meredek arra, hogy a lemenő egyetlen vigyázatlan lépés által nyakát törje. Vezetőink megoszolva közbevettek s lépten-nyomon figyelmeztettek a helyre, hogy hova lépünk, a cserjék indáira, melyeket megmarkoljunk, vagy a karfákra, melyekbe fogódzunk. Felső részén karfák, legalól mintegy 10 öltre létrák vannak készítve, ügygyel-bajjal ezeket is hátrahagytuk s elvégre a dolina fenekén állottunk, de nem száraz helyen,

hanem nagy tömegű hó tetején. Itt már csak fel kellett venni téli öltönyünket, mert hideg vala. A szikladolina átmérője alatt 7—8 öl.

A dolina mélyén nyitva állott előttünk nyugatra egy sziklakapu. Bementünk. Most miután ott jártam, mindig úgy rémlik előttem, mintha ama sziklakapun tündérországha mentem volna be. A gyönyörű terem, melybe legelőbb jutottunk, kerek mint a pohár: talaja egyetlen tömegű s a mintegy 10 lábnyi vastag jég, síma, mint a télen befagyott tó háta; boltozata ives s oly szabályosan domboruló, mintha építőmester boltozta volna, fala fehér mint a szépen kimeszelt templom, magassága lehet mintegy 15 öl, átmérőjét mérés után 23 ölnök találtam, e szerint területe 415 □ öl, ami oly tágas hely, hogy egy pár ezer ember kényelmesen elfér benne. A talajon két hatalmas *Stalagmit*, két jégdomb képződött, az egyik keleti részén úgy áll, mint egy asztalra tett cukorsüveg, magassága egy öl, szélessége négy lábnyi. A másik jégdomb délre esik közel az oldalfalhoz, nagyobb a másikonál, tetejét két óriási jégesap a boltozat alsó feléhez kapcsolja. A két jégdombról a termet *dombos teremnek* neveztem.

E dombos teremből két nyílás vezet ki, nem számítva a kaput, melyen bementünk. Az egyik kisebb jégdomb közelében, szélessége 5—6 öl, magassága 4—5 láb. A síma jégtalajon félve közeledik az ember e nyíláshoz, ne hogy lecsuszamodjék az ott tátongó mélységbe, melybe borzadva pillant le a belökött fáklya fényénél. Mélysége ismeretlen. Kötéllétrán egy topánfalvi erdész 20 öltre beereszkedett, de fenekére nem ért; egy általunk belökött fadarab 14 másodpercig csörömpölt, mialatt legalább 60 ölet haladott s ki tudja volt-e ott is megállása?

Jobbra egy más magasabb nyílás van, melyen keresztül jégbe vágott lépcsőkön a második terembe ereszkedtünk le, mintegy öllel alább. E második terem kerek mint az első, talaja síma jég, de nem oly nagy a boltozata, sem oly szabályos s a talaj jege kissé vizes. Boltozata északi felén, kettős kémény alakú nyílással kiér egészen a szabadba, honnan a nagyobb nyíláson közel 40 öl magasságból nagy rakás fát dobáltak be a terembe. (Itt megjegyzem, hogy a második teremből beszakadás által későbbben könnyen képződhetik dolina, mint képződött valószínűleg az, amelyen most a lejárás van.) Déli felén a boltozat annyira letörpül, hogy kezünkkel érinthetjük. Itt a boltozat megérdemli a szorosabb megtekintést. Színe nagy részben fehér, itt-ott veres és barna foltokkal, felszíne horitva van apró mészkő csapokkal és domborodásokkal, a csapok és domborodások hegyein és kúpjain a víz jegecedve van, akkora kis darabokban, mint a harmat cseppjei. Úgy tetszett a fáklyák fényénél, mintha az egész boltozat apró gyémánt szemekkel lenne behintve. A mészkő-csapokból vezetöm egyet-kettőt letörvén átadott, magammal hoztam, de gyémántja, a hármás jegec kezem közt elveszett, elolvadt.

E termet *harmatos teremnek* neveztem.

A harmatos teremből délre egy csarnokba jutottunk. Talaja símajég, szélessége 4—5 öl, hossza 9 öl, magassága csak akkora, hogy fejünket közepén is le kellett hajtanunk, pedig itt van csak a nézni és bámulni való. Ennyi szépségről az embernek még álmában sem lehetnek fogalmai. Közvetlen szemünk előtt az egész boltozatról jég jegec-csoportok függenek le egész

arasznyi hosszúságban, oly formán, mint mikor az erdei út felébe zuzmarától nehéz faágak borúlnak hideg, ködös téli időben, vagy hogy más képpel éljek: mintha a brüsszeli csipkegyártók ide aggatták volna fel műkiállításra legszebb csipkéiket, különböző festői csoportokban és vonalakban. Vezetőnk felnyúlva kezével, egy csoportozatot levett. Hogy beillett volna bokkrétának! A bécsi muzeumban nem ily szép az a gyémántos bokréta, a melylyel a magyar főnemeselek egykor Mária Teréziát ajándékozták meg.

Képzeljünk egy másfél hüvely magas háromszögű vékony jéglemezt, mely apró jég-jegecekből van lehető legszebben összeszöve. Ez a háromszögű jéglemez felső szögletén kapcsolatban van a boltozattal, másik szögletén egy második jéglemezzel, harmadikkal, negyedikkel; így képződik egy csokor; ez a csokor egyik lemez szögletén kapcsolatban van egy második csokorral, ez egy harmadikkal és így csüngenek le a boltozatról. Így kell képzelnünk az egész boltozatot. Csak képzelnünk, mert leírásom valóban halvány vonásokban ismertetheti a földalatti világnak e csuda-kamaráját. Vas József és *Schmiedl* is elragadtatással írnak róla. *Schmiedl* szerint a jégcsokrok, rojtok, függönyök oly nagy számmal lógnak le, mintha egyetlen tömött szövetet látnánk szemeink előtt — s mindezek a cifraságok általánosan szorosán egymáshoz kapcsolódott jegecekből állanak oly szépen képződve, hogy jegectanilag meghatározhatók voltak: ezek t. i. kettős jegecei a hatszögű rendszernek.

A varázshatás mindent felül halad, mit valaha barlang-nézés gyakorolt ránk. Én e termet *Zuzmara-esarnoknak* neveztem.

Azonban itt még nem végződik minden. A csarnokon végig menvén, a szépségnek új hazája nyílt meg szemeink előtt. Déli irányban jégbe vágott lépcsőkön — vagy ha tetszik: megfagyott vizesésen — mintegy másfél öll mélyebben a harmadik terembe jutottunk. A terem kerek; talaja jeges, de nem sima, hanem dombos, boltozása fehér színű, szabályos íves s aránylag igen magas: 15—20 öl; területe a három közt legkisebb. Mintha csak valamely historiai muzeumba léptem volna be, oly forma hatást idéztek elé lelkemben a 3-dik teremben fönnálló jégstalagmitok: oly szépek, oly tiszta fehérék egytől-egyig, s annyira megközelítik az emberi alakot magasságban és szélességben; némelyiknek mintha keze, lába lenne, másiknak mintha feje is látszanék. Egyik nagyobb jégszobor egy fátyolozott hölgy alakot annyira csalódásig utánoz, hogy fáklya fényénél a főnek körrajzát és a lefüggő hajfürtöket is látni véli az ember a fátyolon át. Egyébiránt e jégstalagmitok teteje tölcéséres, belsejük üres. Ha belülről világítjuk: a búvóló hatás még nagyobb, mert akkor látható, hogy a szobrok sem egyszerű jégdarabok, hanem kicsiny jégjecec részkekből alakult nagyobb jégtestek. Én és utitársaim 75 jégszobrot számláltunk meg. A jégszobrok közt csepegő kútra is találtunk, melynek vizéből néhányan ittak is. A vidék lakói nagy darabokba vágott jeget szoktak innen kihordani, hogy jeges vizet ihassanak; mi is ittunk ilyen vizet. Mint az első nagy teremből egy, a harmadik teremből is van az oldalfal mellett két mélyedés, azt azonban egyik teremről se lehet állítani, mit Szirtfi úr a „Természet Barát“-ban ír mindenik teremről, hogy t. i. a talaj jege a szikla oldalfalát kereken schol nem érné, hanem mindenütt lenne egy fél öl magas üreg. Az első teremből csupán egy ily mélyedés van s a 3-dikban kettőt láttunk.

A talaj szélén magam is több helyen jártam. A harmadik terem mélyedéseibe nem volt kedve egyikünknek is leereszkedni, csupán egy-két jégdarabot löktünk be, melyek csakhamar vízbe locscsantak. Állítólag e mélyedéseken foly le a jégbarlang vize mintegy 600 öl hosszú csatornán s mintegy 250 öllel mélyebben kiömlik egy Porta Juonelli Juon (Juonelli János kapuja) nevű barlangba, honnan rövid pályafutás után az Aranyos ott folyó ágába szakad. A jégbarlangtól e patak kiömlése helyéig hány ismeretlen barlang és üreg képződhetett. Tovább nem mehetvén, visszaindultunk.

A lejáró dolina közelében a hegy-élen felkerestem a 2-dik terem nyílásának tetejét. Alig másfél öl átmérőjű. Egy bevetett fadarab, oly nagyságu, melyet az első terem oldalán nyíló mélységbe löktünk, 7 másodperc alatt ért a talajra, mialatt közel 40 ölet esett, miután a második terem teteje fentebb és talaja lentebb esik a lejáró dolina tetejénél és aljánál, mely pedig 32 öl mély.

Hogy a Szkerisoriai jégbarlang is mészkőben jön elé, az kétségtelen, azonban a szorosabb meghatározást kénytelen vagyok másokra bízni.

A hévmérő (Julius 24-én 1862-ben) mindenik teremben + 2 R fokot mutatott. E szerint a barlang légmérsékéből a felülről lecsepegő víznek talajon és boltozaton oly nagy mennyiségben való jegecesedését ki nem magyarázhatjuk, de igen is érthetjük akkor, ha számításba vesszük az erős léghúzatot is, melyet az említett mélyedések, a lejáró dolina és a 2-ik terem nyílása a szabadba, mint természetes kémények eszközölnek.

Mindezek után ki merem nyilatkoztatni azt a véleményemet, hogy hazánkban, az aggteleki barlang után — mely bizonyos nagyobb, változatosabb — legszebb barlangunk a szkerisoriai; sőt a maga nemében ritkítja párját; a szilicei és deményfalvi jégbarlangok, mint a leírásokból ítélni lehet, semmi esetre sem versenyezhetnek vele, de alkalmasint az Ötscherhöhle sem Alsó-Ausztriában. Fekvése magas, vidéke vadregényes, dolinája nagy és mély, termei nagyok, szépek s mindennemű képződésekben talajon és boltozaton egyaránt gazdagok.

Nagy Lajos.

„A CSUKÁS“.

Irta: Gyárfás Győző.

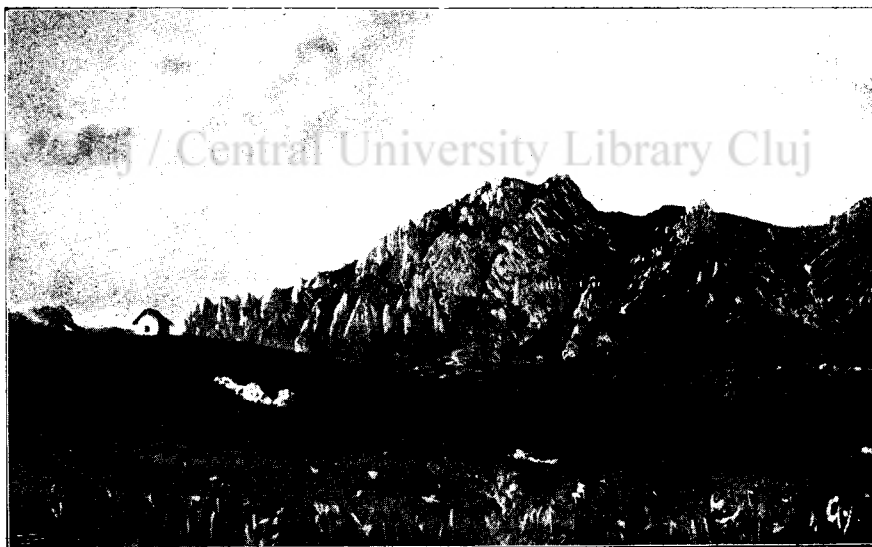

SZÉKELY Keleti Kárpátok legdélibb zugát foglalja el az a szikla-hegység, mely szaggatott, sokcsúcsos jellegénél fogva egészen elütő a szomszédos hegyóriásoktól, minő: a *Nagykőharas*, a *Keresztényharas* (*Schuller*) és az ezek mögött domináló *Bucsees* s a brassói hegláncolat több kimagasló hegytömege.

Távolabb esik a forgalmi vonalaktól s éppen azért kevésbbé is ismert a *Csukás*, mint nagynevű társai, sőt azt állíthatjuk, hogy a maga egészében jóformán ismeretlen.

Mert míg előhegyeit, a nyugatészaki irányban fekvő *Tészlát* és a *Dongharast* elég sűrűen keresik fel a turisták: addig a Csukásnak csakis azt a kis tető-részét látogatják, a mely tülelmelkedik ugyan a változatosan tagolt hegytömegben és lenézi a többi sziklacsúcsokat, nagyszerű perspektívát tárva a szemhatár körébe, de nem érzékelteti azokat a változatos szépségeket, a melyek kimeríthetetlen gyűjteményben vannak ott összehalmozva.

Míg a brassóvármegyei többi hegysegeket képben és írásban ismertetik: addig a Csukásról még csak egy jóra való fotografiát sem találunk a között az ezernyi kép között, a melyektől a brassói üzletek kirakói tarkálnak és képes levelezőlapok alakjában sűrű kínálat tárgyai.

A Csukás nyugati oldala a Tészláról tekintve. (Gyárfás Gy. rajza után.)

A Csukásra sok ember vágyakozik, de nehezen juthat hozzá. Háromszékvármegye síkságának javarészeről látható a Csukás sziklatömege s mihelyt az utast az alsórákosi Olt-áttörésből Ágostonfalva felé hozza a vasuti vonat: onnan is folyton maga előtt látja a fehérülő csúcsokat.

Sepsiszentgyörgy környékéről s a Szépmezőről tekintve még egy különös, fantasztikus hegyalakzat is elősegíti érdeklődésünket a Csukás iránt.

Előhegye: a kopasz *Tészla* és a Hétfalu fölött emelkedő hegyek egy óriási fekvő nőalakot mutatnak körvonalakban, a melynek fejét, a „*Mária Terézia*” ejét — éppen a *Tészla* alkotja. Délelőtti világításban a fehér mészkő-konglomerátum a felfésült, magas frizurás fejet csakugyan kinagyolt szoboralakzat-

ban mintázza, míg az emelkedő kebel két sötét fenyves csúcsban csatlakozik, a hatalmas *torzó* folytásaképen, a fejhez.

A Csukás teteje több irányból hozzáférhető. Ezek közül legkényelmesebb a Brassóból kiinduló utirány az ó-sánci szoros felé, a hol jól fenntartott törvényhatósági közuton a magyar-román határszéligen kocsin tehetjük meg az ut egyik részét.

Brassóban, az idegen forgalomnak ebben a jelentékeny nyári gócpontjában, a hol annyira kedvelik a zenét, hogy a székesfőváros után talán itt rendeznek legtöbb hangversenyt; a hol kávéházban, promenádon, restauránban folyton szól az esti muzsika — eléggé kellemesen eltölthetjük az estét, hogy kora reggel felfrissült kedélyvel indulhassunk neki egy turista-kirándulásnak a *Csukás* felé.

A csángó-lakta *Hétfalunak Négyfaluja*: Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu és Hosszúfalu egyvégtehen összeépült házsorai között fenyves hegység alján, a megelőző nap esőzése után a felüdült, pormentes levegőt tele tüdővel szívjuk magunkba. A melegen tűző napsugárban még mindig hűsöl az ó-sánci szorost alkotó Tatrang-völgye, a míg délelőtt tizenegy óra felé elérjük a *bratoesai* utkaparóházat.

Egyik szobáját turista szállóvá rendezte be a vármegye. Tisztára meszelt helyiség, deszkaprinc szalmazsákokkal, fehérre súrolt asztalok, néhány szék és takaréktűzhely elég ahhoz, hogy az utas az időjárás viszontagságai közepette s a fáradságos napi túr után menhelyet, nyugvó szállást találjon ott.

A vízmosásos hegyoldalakat a versenyerdősítések gazdaságosan hódítják meg a völgyben. Ide fönn már épebb és összetartóbb a talaj; az őstermészet önként növeszti a talajkötő növényzetet éles vonalakban választva el a fát termő régiót attól a havastól, a hol már csak a legelőfű terem meg, rengeteg legelőterületeket alkotva véges-végig a hegygerinceken.

Az utkaparóházban elköltött reggeli után, a melyben az „*ételek királya*“: az ízletes szalonna viszi a főszerepet, társaságunk a vezetőre bizza, nem annyira a — kalauzólást, mint inkább az elemózsiát és a köpenyeget s a Forrásároknaál nekiindul a hegymászásnak. Ez az utolsó patak. Késő estig nem fogunk több élővízzel találkozni.

Erdő sűrűjéből egyszerre kibukkannak a konglomerát sziklák, fehér kopott, csaknem lesimitottnak látszó kúpos alakzatok, a melyeknek láttára önkéntelenül tanakodni kezd magában az utas, hogy mihez is hasonlíttanak ezek a kopott csúcsu, elferdült cukorstüvegek, a melyeknek egy-egy csoportja úgy ül egyik a másikán, a zöld gyepes oldalból kinöve, miként a fennőtt kvarcjegecek egymáshátán.

Megfejtődik a talány maga-magától.

Az eocén-korszak nagyszerű evolúciójának rettenetes erőfeszítése dolgozott abban, hogy az az üledék, a kisebb-nagyobb kavicsszemeknek valamilyen homokos mészszel összekötött tömegei a mélységes tengermedencékből, feltolassanak, felvetődjenek kétezer méternyi magasságba s ott önálló sziklákat alkossanak, a melyeket bár folyton-folyvást őröl a fagy, mosogat az eső és pattogtat a Nap melege: mégis állanak, fenyegetően hirdelve, hogy törpe az őstermészet erejéhez képest minden emberi alkotás — méretek és tartósság tekintetében.

Ha a *Csukás*-hegység tengerpart közelében lenne: csaknem merném megkockáztatni azt az állítást, hogy „*Cápas*“ lenne az elnevezése.

Mert azok a sziklaalakzatok, csúcsok valóságban mind egy-egy óriási *cápa*-alakok, derékig kiemelkedve a *nagy hegység* tömegéből, a minek magának is az a sorsa, hogy a mint elviharzik, minél több csúcsesá bomoljon szét, karsztá változzék át s az elkopottak, lemosódottak helyében, újabb „*fejek*“ képződjenek. Miután pedig nomenklaturát osztogató havaslakó csak az édes-

vizi *csukát* ismerte s ehhez találta leghasonlatosabbaknak azokat a kőből való alakokat: lón annak a hegynek a neve: *Csukás*.

És pedig azért, mert a hegytömegnek a dekorációját éppen ezeknek a szeszélyes, halfej alakú csúcsoknak a rengetege alkotja. Maga, a hegytömeg, ezek nélkül olyan formátlan zöld pusztaság lenne, mint szomszédságában a dél-felől lévő határhegy: a „*Lovak havasa*”. Azon nincs egy kődarabka sem.

Magyarország és Oláhország határvonala ott vonúl végig a Csukásnak gerincein. Nem kis feladat volt a sok gerincsorozat közül annak az egynek kőfalból rakott, sütökemence alakú határdombokkal való megjelölése, a midőn a sok *szikla* ellenére, lóháton kellett oda felhordani a falazó *kőret*, cementet, homokot, vizet.

A határőrizetre szolgáló, kivágott széles ösvény, mely a bodzai „Tatár-havas” felé tart, aztán könnyüvé is tette a Csukásnak az *ó-sánci*, úgynevezett *bratoesai* oldalról való megmászását s akár lóháton is feljuthatunk 1960 méter magasságu csúcsára. Közben egy-egy csukás-sziklát kerül ki az ösvény; legelésző birkanyájak között kanyarog felfelé a zöld hegyoldalon.

Megszűnt odalent az erdőség. Itt még a boroka sem meri fölemelni galyait: lefekszik a gyöpre s ott kúszik ványolt szőnyegek kékké tömörülve, a melyek ott puhák és ruganyosak, mint valami hotelbeli matrácok.

Az *áfonya*- és *kokojea-cserjét* egy-egy völgyületben elnyomja a *harasi rózsa*, a *rododendron*, mely éppen, hogy elvirított. Nagy örömet okoz, ha néhány elkésett pirosló virágbimbót szakíthatunk emlékül. Védettebb helyeken sötét foltokat alkot a *törpefenyő*, mely mintha védekezne az idegenek típró inváziója ellen. De kifog rajta a juhász; a jó legelő kedvéért leégeti a gyantás törpefenyűt is, — sziklarózsástól.

Futótűztől barnára perzselt foltokban a kúszált galyak megszenesült szövevényét valami viperavándorlásnak véled.

Még néhány perc. Délután négyre jár az óra s fenn vagyunk: a Csukás csúcsán. A távolból látható hármass orom keleti magaslata ez. Gyönyörű látvány!

Jó nagyító üvegen, mintha felismernők a háromszéki rónaságon a saját édes hajlékunkat. A Barca, Olt, Feketeügy, Bodza melléke kitárt mappa alattunk s Oláhországból is látunk egy lakott völgyet lábunk alatt, a Vale Berinát, benne a tornyos telazsei zárdát, a hol jámbor barátok zárandóki csöndben dicsérik az Urat.

Aztán hegységet, kisebbet, nagyobbát, egészen a végtelenségig, a míg a Föld horizonja összenő az Éggel — köröskörül.

Odalenn a Tészla nyakán az E. K. E. brassói osztályának menedékháza hívogat. Odajuthatnánk egy óra alatt. De hisz akkor nem ismernők meg a — Csukást.

Közvetlen előttünk Kelet felé még egy testvérhegye áll a Csukásnak: a *Dobromir*. Azt még kevés turista mászta meg.

Havasi gyopárért küldött pásztorunk egyik nyugati sziklát olyan fűgén mászsa meg, hogy láttára először lenézzük — a kecske tudományát, azután pedig aggodalom veszen erőt rajtunk, hogy a boeskoros bácsi mindjárt lezuhan — palancsintává. Semmi baj sem érte és hozott gyopárt — egyetlen *megprésett* példányt a — *dészüjéből*. Szemmeredésig vizsgáltuk a csukafejű sziklákát: láttunk is rajt’ fehér virágot, de nem gyopárt. A „*floreá alba*” ritkává lett, mint a — *fehér holló*.

Egy pár királyas szállong a magasban. A kis fiam rettenetesen bánja, hogy miért nem hoztuk puskát. Megvigasztalódott, mikor égető szomját végre elolthatta „borvizzel”, a tarisznyából. Másodszor is becsületet vallott az „ételek királya” a Csukásnak ormán. A mit nem fogyasztottunk el belőle, az igazán becses „*madárlátta*” tápláléknak maradt.

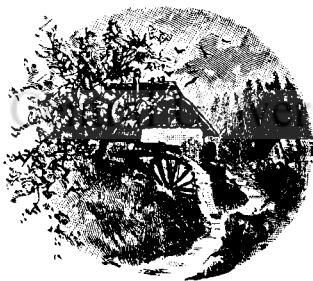
A nap már elbujt a Bucesec mögött. Siessünk lefelé, de nem vissza, sem a *Bodza-felé*, hanem a *Döblön* völgyébe.

Errefelé meredeznek ám ég felé az igazi *csukafejek*. Akármelyik szecessziós szobrász megirigyelhetné a természetnek ezt a hevenyészett plasztikáját. Fogadkoztunk rá, hogy a millennáris- és Kossuth-szobrok pályázói közül némelyik látott-e már — konglomerátumból gyurt sziklát. (?) Ha a Csukást megmászhatná: bizonyára számíthatna pályadíjnyertességre: mintául véve (saját elnevezéseim szerint) a „három cápa” szikláját, avagy a *nagyvárat*, *kisvárat*, a *kapukat*, a *hidat*, avagy a még ismeretlen, hozzáférhetetlen csukási részleteket, a melyek közül egyszeri jártában a turista a századrésznyit sem látja. Hisz itt egész labirintek várnak feltárára.

A brassói EKE osztály lejáró ösvényt igazított a Döblön völgye felé. Három óra alatt bejutottunk azon a Donghavas tövébe, a Döblöni fürészhez, a hol a mészkőhegység rejtett vize már dús patakká szaporodott. De már csak inkább egy félnapi útát szánok rá, kerülővel: az ósánci szoros felől, avagy Bodzavümből a Tejkőhavason keresztül, hogy sem a Döblőnpatak völgyéből másszak fel a Csukásra.

Turista-jártasság, műszaki képzettség, odaadó kitartással s a *nervus rerum gerendarum*ból: csengő ércből is valamelyes adag kívánatosak ahhoz, hogy a *Csukás* feltárássék és — lehetőség szerint — veszélytelenül hozzáférhetőkké tegyék fenséges részleteit, a melyeket nagyrészen ma még csak sejteni lehet; megközelítésük — ábránd.

Bajtársi üdv és hála, kedves útitársaimnak!

A ZÁGONI ERDŐKBEN.

Írta: **Bokor János dr.**

NYÁRI szünidőm egy részét rendszeren Zágóban sógoromnak, *Szöts* Albertnek vendégszerető hajlékában szoktam eltölteni. Ez az időszak rám nézve igazi *dolce far niente*, szemlélődő élet a szó teljes értelmében. Evés, ivás, alvás a kötelező teendőnk, pulykák, galambok etetése, szemle a gyümölcsfák felett a napi foglalkozás, no meg diskurálás az időjárásról és politikáról. Szóval üdül az ember mindenképen.

És itt csakugyan lehet is üdülni. Zágón egyike Erdély legkedvezőbb fekvésű helyiségeinek. A hegyek, erdők három oldalról veszik körül, melyek az erősebb szelek ellen megvédik. Bár a főforgalmi útból kiesik, a régi székely világnak, szokásoknak, erkölcsöknek az ember már itt is csak nyomait találja. Az ősi kuriák még állnak ugyan, de egy részük dűledezik már,

részüket pedig már rég elhagyták egykori nemesi lakóik: gazdát cseréltek, vagy bérházzá alakultak át. Olyat, ahol a régi világ folytatását látnók, alig találunk egyet-kettőt. Sokszor gondoltam már arra, hogy *Mikes* Kelemen szülőhelye fénykorának ezen pusztuló emlékeit képből-írásban kellene megörökíteni, mert bizonyos, hogy az újabb társadalmi áramlatok csakhamar feledtetik, eltemetik őket tradícióikkal együtt.

Mint említettem, a község földje nyugat felől síkság, a többi három oldalról pedig — kelet és dél felé egészen a román határig — mintegy hetvenezer holdnyi területen erdő, melynek nagyrésze úgyszólván még ősi állapotában van. Bár a vidék nagyon alkalmas erdei és hegyi túrákra, a turistaság, noha a körülbelül ötezer főnyi lakosságban nagy az intelligens elem, mint ilyen nem igen részesül ápolásban. Pótolja ezt a vadászat és pisztráng-halászat, melyekre itt minden formában bő alkalom kínálkozik. Rég vágytam már ennek a rengeteg erdőterületnek mélyébe behatolni, azaz mint Zágóban mondani szokás, »a Baszkához hátra menni.« Sógorom is folyton készülődött, de mindig közbe jött valami. Végre is nem annyira a turista szerzett ezen vágynak érvényt, mint inkább az »amatőr«. Álljunk meg egy kicsit ennél a szónál. Felesleges is tán mondani, hogy a műkedvelő fotográfust értem alatta, kinek mestersége legújabb passziója korunknak. Alig van szórakoztató időtöltés, mely felé a társadalom mindennemű és rangú tagja nagyobb érdeklődéssel fordulna, mint az amatőr-fotografálás felé. Ennek pedig a turistaság szempontjából nagy a fontossága. Nem ismerek ugyanis igazi amatőrt, ki, ha néhány érdekes felvételt van kilátása, bár mily nagy utat meg ne tegyen és bármekkora fáradságot el ne tűrjön. S vajjon hol van mesterségének gyakorlására több alkalom, mint éppen a kirándulásoknál, ahol csoportok, tájképek bőven kínálkoznak a lencsével való megörökítésre.

Ez volt a titkos hátsó gondolata a mi elhatározásunknak is, midőn végre kitűztük a napot, melyen hátra fogunk menni a Baszkához. EKE tagok lévén, mivel Háromszéken EKE kirándulások úgy sem igen vannak, vállalkozásunkat EKE-kirándulás címen kürtöltük világgá. Azt mindenki tudja, hogy egész nyáron — nagy veszedelmére a mezőknek — perzselő nap sütött s így szinte biztosra vettük, hogy időt jól fogunk kapni. Azonban a természetben, főleg kirándulókkal szemben, sok a malícia. Az elhatározott idő előtti napon reggeltől estig esett az eső, éjszakára pedig viharos zimankóvá nőtte ki magát. Letettünk tehát minden reményről és nyugodtan aludni tértünk. Azonban megrendelt embereink ennek ellenére, éjjel után két órakor megjelentek a lovakkal és felzörgettek bennünket. Minthogy az eső elállt és az égen csak szakadozott felhőcsoportok keringtek, mi is neki bátorodtunk. Gondoltunk arra is, hogy sokkal jobb lesz, ha esetleg megázunk, mintsem, hogy ha véletlenül jó idő lesz, bosszankodás közt emlegessük gyávaságunkat. Sógornóm és feleségem is csakhamar talpon voltak s megrakták az általvetőt kellő mennyiségű elemózsiával, úgy hogy egy óra múlva már útra készen állottunk. Lóra ültünk s a karaván megindult. Elöl ment, mint vezető Deák Gyuri, az erdőpásztor, szikár, szivós székely típus, hátán tarisznyával és egy régi elöltöltő, kétesövű puskával, azután jöttünk mi ketten lóháton, végül az ifjabb Nedelka, a lovak oláh gazdája a batyúval. Kellemes hűvös idő volt,

fejünk felől lassanként eltakarodtak a fellegek és kirágyogtak a csillagok. Jó időbe került, míg a nagykiterjedésű, még álomba merült községből kiértünk. Útközben megálltunk az öregebb Nedelka háza előtt, aki éjjeli pongyolában jött ki elénkbe, hogy a lovak felszerelését szemügyre vegye s esetleg kiegészítse. Ő volt Zágonnak ilyen alkalmakkor a rendes lókölcöszője és vezetője, most, hogy kivénült, fia lépett tisztének örökébe.

Ezután már mind ritkábbak lettek a virágos verandával ellátott és gyümölcsfaktól környezett házikók s egy rövidebb mezőrész elhagyása után künn valánk az erdő szélénél. Kettős völgy nyílik ide. Balfelől van a *Domokos-patak* völgye, amely a *Domokos-tető* tövénél végződik. Ez a völgy a kiránduló helye a zágoni természet-barátoknak. Egy-egy szép délután ifjak, vének fellepednek egy hosszú ökrösszekérre, ahol a hölgyek a szekér derekában elhelyezett, változatos ülőhelyekre letelepednek, az ifjak pedig a szekér létraoldalain foglalnak helyet, váltig bizonyítva, hogy soha jobb ülésük nem volt, noha a köves út megzöcsköl májat és vesét kegyetlenül. A völgy nyílásában, a fenyvek árnyában csakhamar lobog a tűz, pirul a szalonna, sül a parázson a frissen szedett gomba, melynek fészkeben juhtúró van. Előkerülnek a kávék, boros és borvizes flaskók is, amelyek eddig a patak vizében hültek és nemsokára kacagástól, daltól visszhangzik az erdő. Most azonban a völgy nyílásában csak két kicsapott, sovány ökröt tépte egykedvűen a megszott, száraz füvet

Jobb felől a *Szürke-patak völgye* van s mi ebbe kanyarodtunk be. Ezt a völgyet jobbról, balról közép-magasságu, erdős gerincek és csúcsok szegélyezik úgymint a *Csunya-bérc*, *Kárhágó*, *Kérges* és a *Málnarész*. Miután még két soványvizű patakon, a *Kis-Délecegen* és a *Nagy-Délecegen* átkeltünk, összeszorult a völgy, kezdődött egy elég meredek kapaszkodó, fel a *Darnópusztára*. Más alkalommal itt csupa virág az erdő, most alig lézengett itt-ott egy-egy harangvirág és vad szegfű a bükkök között. E fák az idén csudálatosan bő makktermést hoztak, aminőt már évtizedek óta nem lehetett látni, úgy hogy szinte húzta az ágakat. Azonban a tartós szárazság ennek is megártott és nagyrésze elférgesedett.

Mire felértünk a Darnópusztára, feljött a nap is. Pusztának nevezik itt az olyan hegyi legelőket, amelyeket Erdélyben többnyire sztinának hívnak. Ez a pusztá épen a *Darnó* magasán terült el s egyik végében a fák árnyékában a juh-akol foglal helyet. Körülötte rengeteg mennyiségű bűzlő juhganéj hevert, míg belsejében, ahol egy cseppet sem volt jobb a levegő, sajtkészítő szerszámok, bogrács, faedények stb. heverték szanaszét. A juhek már lenn jártak valahol a völgyben s az akolban csak egy kis, vézna fiucska maradt vissza őrizetül. Sógorom vett tőle valami túró-félét u. n. ordát, amelyet egy sarokból szedett volt elé. Azt mondják jó, tápláló étel, de bizony ez dohos volt s nem tudta igazolni azt a dicséretet, amelyvel el szokták halmozni. A tetőn, melyet a nap már besütött, letelepedtünk és reggeliztünk. A körülbelül ezerkétszáz méternyi magasságból bár elég tágas, de még sem nagyon változatos kilátás nyílt. Nyugat felé látszott Zágonnak a háromszéki sikra kiülő csücskéje, egyébként pedig körös-körül hullámos erdőség, amely csak egy helyütt délnyugaton látszott megtörni a *Csukás* szirtes gerincén, a *Tészta* és *Dougharas* kúpjain. A völgyek már zöldölgtek a

reggeli páráktól, de az ég teljesen tiszta volt s a reggeli nap enyhe fényei ragyogta be a bükkök és fenyvek ormait. Rövid pihenő után, melyet felhasználunk az evő karaván lefenyképezésére is, megkezdődött a leereszkedés a *Darnóba*.

Fenyves a Baszka vize mellett.

Így hívják azt a hatalmas erdőt, amely a Darnópuszta gerince és a *Baszka* közt elterül. A kezdete bükkerdő. Sokan minden fa fölé helyezik a fenyűt, de ha az ember látja ezeket az ölelésnyi vastagságú, majdnem egyenletes sima törzsszel felszőkő fákat, melyek ott toronymagasságban vetik szét hatalmas koronájukat, kétkedés fogja el, hogy melyiknek ítélje oda a szépségdíjat. Az egész erdőben síri csend; semmi hang, semmi zaj. A dús lombok közt a talajfelé erőlködő néhány vékony napsúgárnak ugyancsak nagy erőfeszítésébe kerül a gyér, csenevész növényzetet annyira amennyire életben tartani. Valami különös szinte szorongó érzés fogja el az embert ebben a lombtengerben, amelynek nem látja, nem érzi se végét, se hosszát.

Még mélyebbre ereszkedve megkezdődik a fenyü birodalma. Itt nem a magasban, hanem lenn van a fenyü. És minő fenyves! Szélessége a Baszkaig tizennégy kilométer, hossza pedig tán kétszer annyinál is több. Ős erdő a szó legszorosabb értelmében. Innen még fát nem vágott senki. Csak egy gyalog ösvény vezet rajta a *Nagy-Darnó* pataka mentén tele növe erdei perjével, megrakva korhadt fatörzsekkel, melyeket vagy a vénség, vagy pedig a vihar terített le a földre. A patakban most csak kevés víz folyt, de hogy közben-közben hatalmas, ellenállhatlan árral zuhoghat, mutatják azok a torlaszok, a melyeket helylyel-közzel fenyütörzsekből és szikladarabokból felhalmozott. Szerettem volna pisztrángot látni, mert hallottam, hogy ezen a

tájon nagyon sok van. Vezetőnk azonban elmondta, hogy most hiában keresnénk, mert orvhalászok *halaló füvel* kimérgezték őket. Bár a halászatnak ilyen módja tilos és szigorú büntetéssel jár, mert egy időre az egész halállomány kipusztul tőle, mindazonáltal orvhalászok itten nagyon sokszor garázdálkodnak. A halalófü kutyatej fajta növény melyet megtörve a vízbe dobunk és fehér leve a vízzel keveredve elkábítja a halakat, melyek így könnyen tömegesen esnek gyilkosaik zsákmányává.

Ennek az erdőnek utóbbi időből érdekes története is van. Tulajdonosai zágoni nagybirtokosok, akik konzorciummá alakulva áruba bocsájtották. A bécsi Popper-cég oly árt ígért és oly előnyös feltételeket szabott, hogy a konzorcium neki adta el. Időközben azonban a Groedel-cég is belátta, hogy neki ez az erdő a további létföltétel netovábbja, minthogy meglévő erdői már kimerülő félben vannak. Egész erővel s válogatás nélküli eszközökkel arra vetette tehát magát, hogy az erdőt kézre kerítse. Bár a konzorciumbeli tagok egymásközi szerződése nagy óvatossággal volt megfogalmazva, Groedelék találtak rajta Akhilles-sarkot, melyhez még csak egy konzorciumtag volt aztán szükséges, hogy a társaságot veszedelmes pörbe keverhessék. Valóban az újabb magyar perek közt alig van még egy, melyben a törvény gyengéinek kihasználása és az ügyvédi furfang nagyobb szerepet játszott volna és fényesebb eredménnyel működött volna, mint ebben. A konzorcium minden erőfeszítése mellett válságos helyzetbe került és ügye csak akkor fordult jobbra, mikor kormányválság következett be s más lett miniszterelnökké. Ekkor egyszerre véget ért a demoralizáló hajsza s Groedelék megkapták ugyan az erdőt, de csak békés alkuval és tisztességes feltételekkel juthattak birtokába.

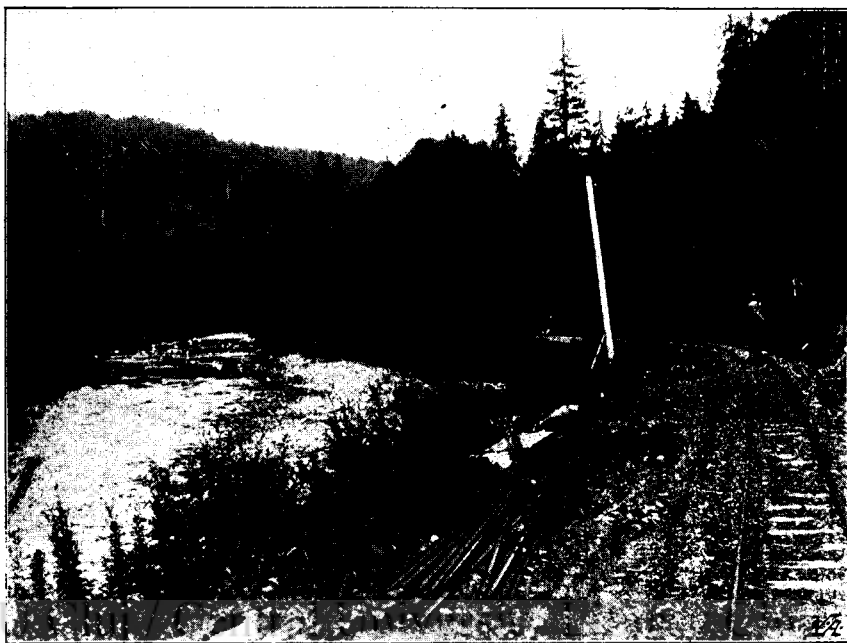
Az egyetlen élő lény, akivel itt találkoztunk, egy fiatal juhász volt, aki kezében egy rongyolt juhcombott vitt, vállán pedig botjára akasztva vagy öt darab megtépett bőr fityegett. Medve kapott a nyájra és kezdte kegyetlenül dézsmálni s ő most vitte a «corpus delictiket» a távol községben lakó gazdához, hogy saját szemével láthassa a gyászos pusztítást és ne a pásztorokon keresse az elveszett állatokat. Talán ugyanaz a mackó volt az is, amelyet vagy két héttel később egy nagy erdőégés alkalmával e tájon a tűz bekerített s napokig lehetett hallani panaszos bőgését.

További útunkban a patak mellett nagymennyiségű lehéjjazott fenyőtörzs feküdt szanaszét, elütve fénylő fehér törzsükkel, miként a *morgue*-ban kiterített hullák, a sötét, komor környezettől. Ezeket, vagy ezer darabot, augusztus vége felé egy viharos forgószél tövestül kicsavarta és halomra döntötte. A rengetegnek is megvannak a maga tragédiái.

Ezután már szekerek számára készült úton haladhattunk tovább s a patakon is itt-ott fenyőszálakból készült ingó hidak vezettek keresztül. Ezt az utat a Baszka felől az új tulajdonos csináltatta, hogy a kidőlt fákat elszállíthassa.

Miután még néhány ily hidon a patak kanyarulatain átkeltünk, körülbelül nyolc órai menés után megérkeztünk a *Nagy-Baszka* vízéhez. Ez a folyó fennebb a *Zernye* déli oldalán ered és kisebb-nagyobb kanyarulatokkal folyton dél felé tartva, miután a *Bóta* és a *Hosszu-havas* közt egy ideig országhatárurol szolgál, délkeletre fordul és *Bisca mare* néven román területre

lép. Ezzel párhuzamosan halad a keleti oldalon a *Lakóca* tövéen eredő *Kis-Baszka* s román területen az előbbivel együtt a *Buzeu*-ba, illetve a *Szereth*-be szakad bele. Mindkettő igazi ősállapotú gyermeke a rengetegnek. Falu, város nincs a partjaikon, tán sohasem is volt s csak újabban épült a Nagy-Baszka mentére néhány fűrésztelep és a Groedel-féle iparvasút.

Iparvasút.

Impozáns képet nyújt e folyó még így szárazság idején is, amint fényes tükörsávjával és derős partjaival a környező erdők egyhanguságát megtöri. Fenekét levájtá mélyen, egészen a szikláig, partjait a felemelkedő halmok alkotják, melyeknek lejtőiből magával ragadott annyi, amennyi csak lehetséges volt. Néhol árterületet alkot, melyen derékig érő, buja növényzet sarjad fel, míg a partokat mindenféle lombos fák szegélyezik, melyek világos színükkal, ezüstös fényükkal erős ellentétei a felettük emelkedő sötét fenyveknek. A kristálytisza víz igazi eldorádója a pisztrángoknak, melyek vidáman hánykolódva síklanak tovább a naptól átsűgárgzott elemekben.

Útunk a part mentén kanyarodott délfele s végcélja egy a folyó mentén elterülő nagyobb tisztás volt. Azonban a táj szépsége engem már itt csábított fotografálásra. A lóról leszállva igyekeztem a folyó medrébe lekúszni. Sógorom nem sietett követni példámat s igaza is volt, mert a meredek, törmelék palával fedett oldalon a lovaglástól elzsibbadt lábam megcsúszott és egyensúlyt veszve sokkal előbb értem alá, mint ahogy szándékom volt. Orrom, szám tele lett ugyan fehér porral, de egyéb baj nem történt s a felvételt is szerencsésen megcsináltam.

Társaim ezalatt megérkeztek a már említett tisztásra. Itt a lovakat szabadon engedték a fűben, magunk pedig a folyó partján egy fenyű árnyékában üttünk tanyát. Az alatt míg embereink tüzet raktak s az ebédet készítették, mi ketten megindultunk képvadászatra. Amatőrök kedvéért meg-

jegyzem, hogy sógoromnak Zeus-Minimum-Palmos, nekem pedig Görz, Anschütz-féle 9×12-es kamaránk van. El voltunk látva tizenkét felvétellel való üveglemezzel és sógorom még hasonló mennyiségű lapos filmmel is. Ez utóbbi azonban nagyon kényes s a tapasztalat szerint mindig kétes eredménnyel jár. Míg az üveglemezek a jelen esetben is megtették a tőlük telhetőt, addig a filmek közül egyetlen egy sem lett elfogadható, noha sógorom amatőrkedése már sok fényes próbát kiállott.

Mire visszatértünk, elkészült az ebéd is. Őszintén megvallom, nem vagyok az, aki a kirándulást sült szalonna, szalámi és kemény tojás nélkül nem tudná elképzelni. Sok ember talán azért nem mer újabb kirándulásra vállalkozni, mert az ilyen ebédből és az azt követő gyomorrontásból elég volt neki egyszer. Pedig lehet ám a vadonban is jól élni és igazi inyenc módon ebédelni, csak utána kell látni egy kicsit. Nekünk sem volt nagyobb tarisznyánk, mint aminő másnak szokott lenni, de azért úgy ebédeltünk, hogy elsőrendű étteremben sem igen lehetett volna különben. Úgy hiszem, nem mondtam nagyot, ha elmondom, hogy volt nyársonsült csirke apró savanyu ugorkával, pozsonyi diós patkó, kaskaval, szőlő, savanykás rizling répái vizzel s nem hiányzott még a pohártj sem, amellyel az ebédet magam részéről be szoktam fejezni. Így ebédelni fenyűillatos, napfényes levegőben, csobogó folyam partján, úgy hiszem, valami pazar élvezet, de aminőt a legtöbb kiránduló megszerezhet magának, csak a fáradságot nem kell sajnálni.

Miután még vagy fél órát sziesztáztunk, újra nyeregbe ültünk s átlavagoltunk a folyó sekély vizén a tulsó partra, hol a vadonból egyszerre kapcsolatba jutottunk a civilizált világgal. Itt vezet az oláh határra az Erdélyi Faipar-Részvénytársaság keskeny vágányu vasutja. Eppen előttünk haladt el egy hosszú vonat megrakva fenyű tönkökkel. E tönköknek talán az a fátumuk, hogy mint deszka-gerenda stb. Angliába Amerikába kerülve pár év múlva mint hajók térjenek vissza s az új világba szállítsák azokat akik a fákat levágták. Ilyen formán tépelődve a vonat nyomában mi is felfelé poroszkáltunk. Az erdőkirály, *Groedel* Bernát birodalmának középontja e vidék. akiben a részvénytársaság tulajdonképpen anyagilag és szellemileg kulminál. *Groedel* maga hatalmas, zseniális, igazi amerikai szabásu egyéniség. Tipikus képviselője nálunk annak az elvnek, amelyet oda át *smart*-nak neveznek. Ért hozzá, hogy kell az embereket, akiket fizet. testtel-lélekkel üzleti érdekeinek szolgájává tenni és úgy idomítani, hogy rájuk nézve a szem előtt tartandó elv és lelkiismeret az üzleti érdekeknek majdnem feltétlen előmozdítója legyen. Az az alantas, aki ebből az érzéketlen rideg irányzathoz csak pillanatra is kizökken, szedheti sátorfáját és kereshet más gazdát. De ha ért ehhez, ért annak a feltüntetéséhez is, hogy nemeslelkűnek, humánusnak lássék és hogy a kufár szellem rideg tényei közvetlen ne az ő, hanem túlbuzgó alantasok személyéhez kapcsolódjanak.

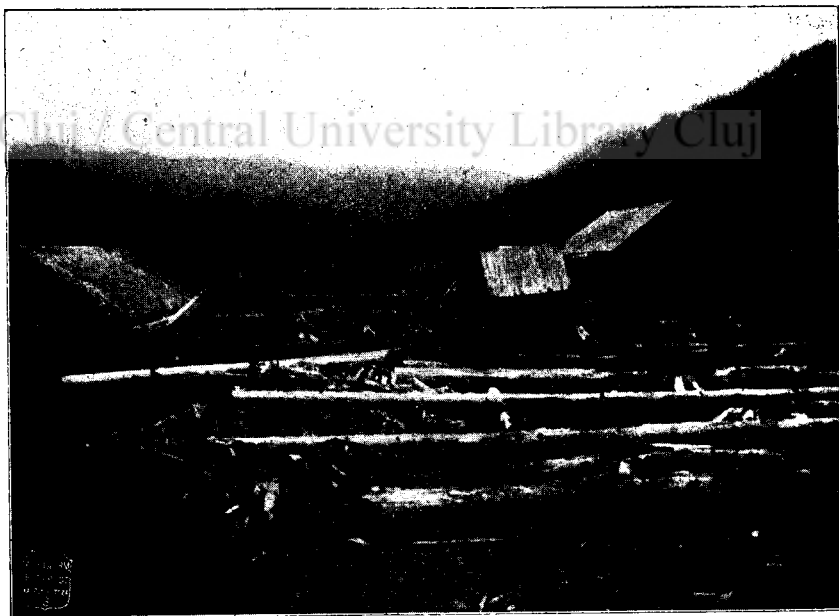
Az út hosszában gyakran találkozik az ember a vágányokról és a töltesről lefordult tönkös kocsikkal, de fakereszttel is, amelynek felírása mutatja, hogy emberélet is esett a baleset áldozatául. Tény az, hogy sok jó csiki és egyéb székelyt pusztított már el ez a vasut vagy pedig tett nyomorékká. A hátramaradt családnak persze anyagi kárpótlás jár, de baj az,

hogy a legtöbb alkalommal bebizonyul, hogy a góbé pityókos, ügyetlen volt és saját maga idézte elő veszedelmét.

Vagy hat kilométernyi poroszkálás után egy felhagyott fűrésztelephez t. i. a *Csucsorhoz* értünk. Köröskörül szép ujonnan sarjadt erdő, középen részint kőből, részint fából készült omladozó, porladó épületek és mindenfelé fehérlő, rothadó fatörzsek, melyek között most buja fű, pár év mulva majd bizonyára cserje és fa nő. Csucsor volt előbb egyik főtelepe a Részvénytársaságnak és csodálatosképen nem jutott a kimerült fűrésztelepek sorsára, melyek az üzem beszüntetése előtt rendszeren tűzvésznek szoktak áldozatul esni. Valamikor nyüzsgő élet uralkodott itten: sivitottak a fűrészek, sustorgott a gőz, csikorogtak a járművek, lármáztak, káromkodtak az emberek, most azonban méla csend honol mindenütt

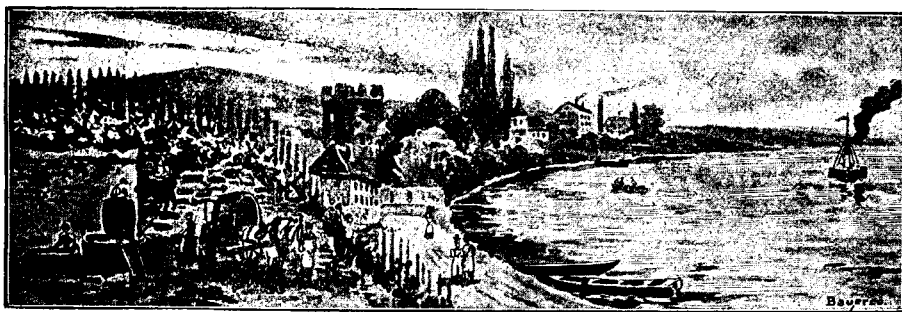
*..... s a puszta helyeken
Csak a bagoly rikolt a néma éjjelen.*

Azonban a nap kezdett már hanyatlani s a reggel szétriadt, kimerült felhők újra befátyolozták az eget, ideje volt tehát, minthogy a kirándulást csak egy napra terveztük, újra Zágon felé fordítani a rúdat, illetve a lovaknak a fejét.

A Csucsor-telep.

Ahol voltunk, egy hosszú erdős gerinc végződött a folyónál, az u. n. *Ebhát*. Felkapaszkodtunk erre s újra kezdetét vette egy hat óra hosszú tartó erdei vándorlás. Útunk, mint kezdetben, újra szép bükk erdőn át vezetett. Itt ismét alkalmunk volt gyönyörködni hatalmas bükk-törzsekben, amelyek közül majd minden ötödik villámcsapás nyomait mutatta. Csakugyan iszonyu égháboruknak kell itten végbemenniök, Vannak törzsek, amelyeket derékban

tört ketté a villám és a szó szoros értelmében szét robbantotta őket. A gyökér körül a földön fekszik a törzs felső része a koronával, az alsó pedig hosszú, vékony, szinte mesterséges szilánkokra hasogatva hever szerteszét. Más fákön, amelyeket nem ért ily megsemmisítő csapás, a bört, de még a hus, is majdnem ujjnyi mélyen, felülről egészen a tövig lehántva, oly pontos spirális vonalakat véselt a mennykő, hogy szabályosabbat rajzolva sem lehetett volna rajtuk kivágni. Néhol ez a lefutó csatorna még egészen friss volt, másutt meg már egy erőteljesen kidudorodó forradásban mutatkozott.

Egyes helyeken egész csomó öreg fa hevert elkorhadva a földön. Ezek természetes halállal multak ki és ki tudná megmondani, életüknek hányadik esztendejében. Helyükön a többi nagy fák közt egész sereg ifju sarjadék törte magát az ég felé. Amelyiknek koronája fényhez juthat, mentve van, a melyik azonban a napot el nem érheti, elveszett. Sok elpusztul még csemete korában, másoknak pedig a nagy erőlködésben vékonyra nyúlt törzse a saját súlya alatt, vagy a vihartól kényszerítve, lehajlik és koronájával szinte a földet érve, reményvesztetten, örökös homályban, lassu sorvadás közt várja a kikerülhetetlen korai halált.

Mintha az erdőnek e melánkolikus, mindenféle elmélkedésre tápot adó hangulata minket is megszállt volna, csendben, szinte szótlánul folytattuk útunkat, miközben lovaink az útban álló törzseket részben gondosan kikerülték, részben pedig igazi hegyi lóhoz illő higgadsággal és meggondoltsággal léptek rajtuk keresztül.

Valamivel napnyugta előtt, elértünk az *Ebhát-pusztára*. Idáig jöttünkben csak fát s néha-néha eget láttunk. Itt azonban egyszerre télköralakban megnyílt az erdő és észak felé közbül alacsonyabb, távolabb pedig magas, erdőkoszoruzta hegyes-völgyes vidékre tágas kilátást nyertünk. Megállapodtunk néhány percre s szemeink, melyek mióta a Darnó pusztát elhagytuk, nagyon is szűk láthatárral voltak kénytelenek beérni, jól eső érzéssel járták be az előttünk fekvő halmokat és völgyeket. Középen látni lehetett a *Kommandó* fűrésztelepet, azon innen a *Jáhoros* gerincét, mely alatt a *Rozsdáspatak* folyt, tulnan pedig a *Laurt*. A teleptől jobbra emelkedett a *Gór*, azon innen egy hegyi legelő, a *Feketehalom* pusztája tűnt elő, még továbbra az u. n. *Magyarósbokor*. Egészen balra a *Rejtek* huzódott, melyen túl kék színben a *Tusnádi hegyek* emelkedtek, idább pedig a *Pilis* és *Kalabucs*.

De nem sokáig élvezhettük a kilátást, mert még nagy darab út volt előttünk. Ez az út a *Matóbercen* vezetett keresztül. Erre felé már kezdődtek

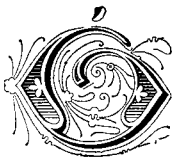
a szekérútak, melyeken zágoniak, papolciak sűrűn járnak fáért az erdőbe. Itt találkoztunk az egész visszafelé vezető úton az egyetlen madárral, egy magyaróstyúkkal is, amelynek vezetőnk két szál tollát el is lőtte, a többivel azonban a tyúkocska a sűrű lombzatban szerencsésen elmenekült.

Midőn sötétedni készült, kezdetét vette az út nehezebb része, a leereszkedés. Minthogy időnk már nagyon ki volt mérve, le kellett mondanunk vezetőnk azon tervéről, hogy a most épülő Diósi-féle iparvasút töltésén ereszkedünk le Zágonba. A vonal, melynek építése annyira előre haladt, hogy a tavasszal valószínűleg már járhatnak rajta a vonatok, Barátosról indul ki és Zágonon át a Diósi-cégnek papolci erdőségeibe vezet. A rövidebb, de sokkal meredekebb utat választottuk tehát, melyet szekerek, eső és hóolvadás idején a leömlő víz, egyaránt használtak. A folyton mély partok közt, néha pedig lomboktól betakart sötét síkatorokban haladó út közepe élesen kiemelkedett, kétoldalt pedig mélyen bevágódott. Arról persze szó sem lehetett, hogy lóháton leereszkedhessünk. A lovak és gazdájok egymás úton próbáltak szerencsét, mely csak ösvény volt ugyan és meredekebb is, de nem volt annyira összerongálva, mint a szekérút. Minthogy látni alig lehetett valamit, ahányat léptünk, annyit botlottunk. És valóban a sors különös kedvezése lett volna, ha minden baj nélkül leérünk. Sógorom, aki épenséggel nem volt szokva ily fajta sétákhoz s egyébként is erőteljes természetén vagy nyolcvanhat kiló súlyt kellett a majdnem koromfekete sötétségben egyensúlyban tartania, egyszer oly szerencsétlenül botlott meg, hogy egyik lába bokában annyira megrándult, hogy aztán csak nyilaló fájdalmak közt tudott, közben-közben megpihenve, tovább haladni. Igazi megváltás volt tehát, mikor valahára leértünk és a sík úton találtuk magunkat. A lovakra is csakhamar ráakadtunk és egy órai további út után már otthon barátságos lámpafény mellett meséltük az asszonyoknak, ennek a bár némiképp balul végződött, de azért mégis kellemes emlékezetű kirándulásnak az élményeit.

SZÉKELY BABONÁK UDVARHELY- VÁRMEGYÉBŐL.

Közli: **Szikulus.**

Ó-ESZTENDŐ estéjén ha hagymát vágsz el, olyant, amelyik a 12 hónapnak megfelelően 12 rétből áll, s abba sót raksz belé, amelyikben elolvad a só, az a hónap esős lesz. Ó-csztendő estéjén, ha minden családtag részére tojást ütsz pohárba, amelyiknek a tojása gyöngyözik, hosszú életű, akié nem, rövid életű lesz.

Ha tavasszal sok cserebogár van, sok barack lesz.

Aki éjjel a tükörbe néz, annak a háza elég.

Ha ujév első napján a tyúkoknak egy kádról leesett a bronzba adnak enni, az ujévben egy helyre hordják tojásaikat mind és sokat tojnak.

Ha valakinek fáj a feje, napfeljötté előtt menjen a folyóvizhez és álljon szembe a víz folyásával, akkor dobjon magán keresztül háromszor vizet és mondja: „Akkor fájjon a fejem, mikor az elvegyült vízceppeket látom!” — de sem menet, sem jövet ne szóljon senkinek és elmulik minden baja.

Ha a zágoni hegy tetején köd van, aznap nem lesz eső. Ha a Hargitán köd van, akkor eső lesz.

Napmenet után, ha a kakas kukorékol, vagy a varju károg, az idő megváltozik.

Hétfőn nem jó a pénzt a háztól kiadni, mert azon a héten sok kiadás lesz.

Hamvas (hamvazó) szerdán született gyermek halála után nem rothad el és az akkor vágott fa sem.

Az istállóba döglött lófejet tégy, hogy az ördög a ló sörényeit ne bontsa össze, s ha összebontotta, balkézszel bontsd ki s többet nem bontja össze.

Ha a cseberrudat vagy akármit az életből (udvar) ellopnak, a tehén teje elmegy (clapad).

Ha valaki négylevelű fűvet lát, ha ott hagyja, szerencse éri, ha leszakassza, szerencsétlenséget jelent.

Ha valaki odalép, a hol a ló feküdt, az egész testen szökés lesz.

Ha valaki András napján kenyeret pirit, s a bal csizmája kapcájába teszi s egész nap nem eszik semmit, ha éjjel a feje alá teszi, meglátja álmában, ki veszi el őt feleségül.

Ha zivataros időben megszentelt gyertyát gyújtasz meg, vagy szentelt pálmát égatsz el, a villám nem üt be a házba.

Ha ó-esztendő estéjén hasáb fákat állítasz fel, úgy hogy megálljon, s mindenkinek nevet adsz, amelyik hasáb eldőlt, akinek a neve volt rajta, az abban az évben meghal.

Ha Szilveszter éjjelén éjfélkor, amikor harangoznak, lámpákat gyújtasz és asztalt teritesz, és mint leány, magad vagy a szobában, annak a férfinak jelenik meg előtted az árnyéka, aki téged elvesz.

Ha a háznál a tyúk kukorékol, azt a házat veszedelem fenyegeti, ezért meg kell a tyúkot ölni.

Ha valakinek a családjában halott van, éjjeli 12 órakor ki ne merjen menni a házból, mert a halott 12 órakor fölkel és előáll és a lelke bizonyosan összetalálkozik az illetővel. Ha valaki az ilyen kísértettel találkozik, azt bal kézzel kell megütöni.

Szerencsés az, akinek a körmében fehér foltok vannak.

Holló károg, havat kér.

Aki szent András napjára virradólag megakarja látni álmában, hogy ki lesz az ő felesége vagy ura, az előtte való nap bőjtöljön.

Ha tavasszal keresztet festesz mésszszel a kapura, akkor a boszorkányok kerülnek a házat, tehénnek a tejét se viszik el.

A HEGYMÁSZÓ LÁBBELI.

EM is képzeljük, hogy mennyire fontos, hogy a cipő-talp és sarok jól oda legyen varrva a lábbeli bőréhez. Nem ritkán a sarok vagy a talp váratlan leszakadása okozza turista-baleseteknél a lezuhanást.

1898-ban egy 18 éves ép, egészséges ifjú járt szerencsétlenül a Genf melletti „Salève”-hegyen.

Eleinte elhibázott lépésnek tartották a mintegy 200 m. magashól való lezuhanás okozta szomorú esetet, később azonban kiderült, hogy *Golay* György megbotolván, azért nem volt képes magát feltartani az esésben, mert jobb lábáról a cipő-talp leszakadt és ez volt a katasztrófa tulajdonképpeni okozója. A rendesen egyszerű faszögekkel odaerősített talp könnyen enged a sziklákon való mászkálás közben, miért is *Briquet*, a svájci Alp. Klub genfi osztályának az elnöke, fentemlített áldozat atyjának dr. *Golay*nak a kifejezett óhajára, a Svájcban letelepedett cipészek között pályázatot hirdetett arra nézve, hogy a hegyászó cipőtalpak erősségének a biztosítására kísérleteket tegyenek.

A legjobb találmány megjutalmazására *Golay* orvos fia emlékére 300 frankot tűzött ki.

A kitűzött pályázatra 30 cipész 36-féle javaslattal pályázott s az első jutalmat Jofferon (Genf) és Rohrbach (Vivis) nyerték el.

Érdekes, hogy *Pictet*, híres genfi fizikus ezelőtt száz esztendővel, vagyis 1800. aug. havában egy *Eichen* Frigyes, ifjú német turistának a Buet-glecseren történt halálos balesete alkalmából röpiratot adott ki a hegyászók figyelmeztetésére.

Pictet maga is két ízben mászta meg a kérdéses glecsert s az ahhoz legközelebb eső csúcson nyers gerendákból egy kis menedékkunyhót építettett.

Alpinistáknak szóló tanácsai közben nem tartja dicsőségesnek kötél-táncosok módjára az életet veszélyeztetni és mindenekelőtt ajánlja, hogy vezető nélkül senki se induljon hegyet mászni.

Meg kell bizni a vezetőben, ki roppant felelőséggel teljesíti hivatását, mert a bekövetkező baleset jó hírnevétől és így kenyérkeresetétől fosztja meg az illetőt.

A nem könnyen szédülő fej és biztos járás legfőbb tulajdonságai a jó hegyászónak, azonban a lépés biztonságát nem annyira az izmos lábszárak, mint a megfelelő lábbeli kölcsönzi, mi egyuttal az alpinista loglényegesebb kellékei közé tartozik.

Alpesi kirándulásokon sziklákat, jégmezőket és gyepest hegyoldalokat, mely utóbbiak különösen csuszósak, kell megmászni.

Vasfogaknak akár sarkon, miként *de Saussure* előírja, akár keresztben a láb alatt való alkalmazása bizonyos mértékben biztosítja a menetelést a különböző hegyoldalokon, de azokat gyakorta kell tenni-venni, mert többé-kevésbé alkalmatlanok járás közben, ami magában véve elég kellemetlenség. *Marc Auguste Pictet* szerint erős lábbelit kell csináltatni; a talpnek legalább

is 13 mm. vastagságúnak kell lennie s annak felső és sarok bőre egy bizonyos magasságig a talp körül dupla kell, hogy legyen.

Szükséges, hogy a felsőbőr puha bőrből készüljön és főként, hogy sehol se sértsen, és hogy azt tekintélyesebb túrát megelőzőleg valamely kisebb kiránduláson kipróbáljuk.

Pietet találmánya a fentemlített minőségű cipőre alkalmazandó kemény acélszögekből állott, melyeknek csavarmentes, négyszögletű, pirámisalakú feje 1 cm.-nél kisebb átmérőjű nem lehetett.

Minden cipőre egy tucat ilyen szög alkalmazandó, még pedig 7 a láb talpa köré egyenlő távolságban a talp első felében és 5 a sarok körül, valamennyit lehetőségig közel a lábbeli széléhez kell lecsavarni, természetesen hagyva annyi hézagot, hogy a bőr meg ne sérülhessen.

Egy szögtől a másikig terjedő hézagot közönséges szélesfejű vaszögekkel sűrűn kell kiveretni, hogy fejükkel az egész területet kitöltsék. Ez a 100 éves találmány ma is beválik és hasznosnak bizonyult.

Az ilyen lábbeli az útasnak minden nehéz helyen a tökéletes biztonság érzetét kölcsönzi, benyomul éppúgy a gránitba, mint a fűbe; nem alkalmatlan a sík úton és nagyon sok ideig eltart.

A mikor az acél-szögfejek elkoptak, újakkal cserélhetők ki, melyeket előrelátásból mindig magunkkal vihetünk.

Pietet-nek az első ilyen módon készített hegymászó cipője még egy évtized múlva is jó szolgálatokat tett, pedig a lefolyt időközben elég gyakran vette igénybe.

A hegymászás kiterjedtebb űzésével száz év óta egyéb alpinista kellékek tökéletesedése folytán a hegyi lábbelikészítés terén is sok újítás és találmány van használatban.

Újabban a ruhák és cipők vízhatlanítása is mindinkább foglalkoztatja a turistákat. Az eddig kevésbé bevált kísérletek után egy új termék, a *paroid* valószínűleg egészen reformálni fogja a vízhatlanítás kérdését.

Többek közt *paroidizált* itató papírral tettek kísérletet és kitűnt, hogy a víz kénesóként csöppekben lesiklik róla. Az új vízhatlan szert M. *Marlet* Chaumontból hozta forgalomba. A szögetlen talpú turista-bakkancsban megjelenő idegenek részére pl. Ghamonix-ban dűrva gypjúharisnyák állanak rendelkezésre, melyet a cipőre húzva, vasszögű bot és vezető segítségével a Bosson-glecserre mászhatnak, hogy az átellenben lévő kis pavillonból feléjük meredő fényképező készülék jóvoltából egy-két pillanat alatt, de még több frank árán a *Mont Blanc*-mászók örök dicsőségének a glóriájától övezve megrögzíttessenek. Persze, az igazi hegymászó egyenletesen kimért léptekkel mosolyogva halad el az ilyen szalonturisták mellett, és meg van elégedve, ha emelkedő pontoknál, illetve meredek magaslatoknál csöndes tempóban 200 ölet mászik óránként.

Ez elég is, mert húzamosabb mászás közben a lépésgyorsítással ok nélkül fölhevülünk, lélegzetünk elálltával pedig még a pihenés se használ.

Elöl kell bocsátani a vezetőt s időnként a leülést kerülve meg-megállhatunk a nélkül, hogy hűlésnek tennők ki magunkat. Mielőtt átizzadni kezdenénk, le kell vetnünk a felső ruhát, melyet összehajtva vállunkra vethetünk ;

ezáltal mérsékeljük a menetelés okozta hőt és a mikor meg-megállunk, megtalálhatjuk egy magunkra vehető ruhadarabnak a jótéteményét.

Miután a gyaloglás illetve hegymászás munkájának az orozzlánrésze a lábakra nehezedik, mindenekelőtt célszerű és kényelmes hegyi cipőkre kell a fősúlyt helyeznünk, továbbá arra, hogy fizikai erőnkkel takarékoskodva küzdjük le a hegymászást, mint reánk turistákra háruló föladatot.

Za-1a.

A KIVITELRE SZÁNT ÁSVÁNYVIZEK TÖLTÉSÉRŐL ÉS FELSZERELÉSÉRŐL.

AZ, HOGY valamely ásványvíz a kivitelre alkalmas-e, vagy nem, mindig azon fordul meg, megfelel-e az ásványvíz összetételénél, tulajdonságainál fogva a fogyasztók ízlésének, szükségleteinek s a mennyiben megfelel, módjában van-e a tulajdonosnak a forgalomba bocsátott vízben ezt az összetételt, ezeket a tulajdonságokat állandósítani, a fogyasztók részére hosszú időn keresztül biztosítani.

Egyik-másik víznek összetételéből kifolyó természete, hogy az nagyobb utat — a víz összetételét érintő beavatkozás nélkül — nem bír meg. Az út folyamán egyre jelentkező hőmérséklet-változásoknak, erőművi hatásoknak lévén a víz kiteve, lassankint dekomponálódik.

Az ásványvizek jó részét helyes kezeléssel, megfelelő műszaki fogásokkal, kifogástalan dugók, célszerű palackok alkalmazásával meg lehet eredeti állapotában tartani.

A helyes kezelés módját, a töltésnél, dugaszolásnál alkalmazandó műszaki fogásokat közkezeren forgó magyar munkák is tárgyalják;* hiszszük, hogy ezeket minden ásványvíztulajdonos ismeri, bár tudjuk, hogy nem mindenik gyakorolja. Azt is tudja tapasztalásból minden ásványvíztulajdonos, hogy a *dugó* árában takarékoskodni a legoktalanabb pazarlás, mert a rossz dugó használata a víz összetételének sokszor teljes átfelmálódásában bosszulja meg magát.

A *palack* célszerűségének, jóságának a feltételei is meg vannak szabva. A kivitelre szánt palackok legyenek sötét színűek (a fény dekomponáló hatása ismeretes), erős faluak, nagy ellenálló képességgel bírók, a melyek a gázok feszítőerejének ellenszegülni, az út viszontagságait kiállni képesek; legyen a palackok nyílása egyforma, nyaka befelé táguló, kúpalakú, hogy a dugaszológéppel behajtott dugó teljesen útját vágja az eshetőleges diffúciónak.

Legyen a palackok alakja, kiállítása izléses. Hogy milyen palack-forma mondható ízlésesnek, azt leírni bajos; bajos, mert azt, a mit nálunk ízlés

1. *) Dr. Hankó Vilmos: A fürdők helyes berendezése és az ásványvizek ok-szerű kezelése. (Kapható az „Erdélyi Kárpát-Egyesület” titkári hivatalában.)

2. Oelhoff er H. Gy.: Néhány chemiai és technikai megfigyelés ásványvízfor-rásoknál és fürdőknél.

3. Oelhoff er H. Gy.: Zur Frage des Flaschenverschlusses natürlicher Mineral-wässer (Balneologische Bibliothek Nr 104)

nek tartanak, lehetséges, hogy másutt nem tartják annak. E tekintetben azoknak az ásványvizeknek a kiállítása szolgáljon mintául, a melyek világkereskedelmi cikket alkotnak; a mieink közül a *Hunyadi János*, a *Ferenc Főzsef*, a *Salvator*, a mohai *Agnus*, az exportra készített »*Kristály*«, a külföldiek közül a *giesshübli*, vagy a világgpiacot domináló »*Apollináris*«.

Általános szabályt az üvegpalackok alakjára, nagyságára nézve nem lehet felállítani, mert a hány ország, annyi az ízlés, annyi a kivánság. Praktikus üzletember, ha idegenben üzletet akar csinálni, mielőtt a piacra dobná áruját, előbb tájékozást szerez a fogyasztók ízlése, szükségletei, az ott használatos úrmértékek felől, megfigyeli az ott piacon levő ásványvizek kiállítását, esetleg mintákat hozat onnan s ezek figyelembe vételével készítteti, állítja ki palackjait s produkálja vízkészletét.

Hankó Vilmos dr.

KÜLÖNFÉLÉK.

Turista-felolvasások.

A kirándulások idényének megszűntével is módot akar nyújtani az E. K. E. tagjainak, hogy Erdély tájszépségeiben és néprajzi eredetiségében gyönyörködhessenek.

E célból az E. K. E. a tél folyamán turista és néprajzi tárgy szemléltető előadásokat rendez.

Reméljük, hogy módunkban lesz az érdekes sorozatos felolvasásokat rendre az „Erdély“ olvasóközönségével is megismertetni.

Czirbusz Géza dr. jubileuma.

F. évben érte meg *Czirbusz Géza* dr. kegyesrendi tanár, föld- és néprajzi író irodalmi és tanügyi működésének három évtizedes jubileumát, mely alkalomból „Per aspera“ címmel egy kis alkalmi füzet jelent meg S.-A.-Újhelyen. — *Czirbusz* dr. sokoldalú bokros érdemei közül többek közt minket főként az érdekel, hogy a Délvidéki Kárpát-Egyesület s annak általa alapított szakközlönye létrejött; ennek a tevékeny testvéregyesületnek az ünnepelt ma is tiszteletbeli főtítkára. — Ő indítványozta, hogy említett egylet Temesvárt az E. K. E. nép- és tájrajzi muzeuma mintá-

jára egy Délmagyarországi gyűjteményt létesítsen, valamint a veszprémi muzeum eszméje is tőle ered. — A 90-es évek elején Kolozsvárra áthelyeztetvén, ott fogamzott meg 6 kötetes egyetemes földrajzának az eszméje, melyet 1903-ban fejezett be. Belépve az E. K. E. tagjai s az *Erdély* munkatársai sorába, bebarangolta a gyalui, radnai havasokat, az Erchegységet, a Mezőséget, kirándult a Bucsecsre, Csukásra és a Déli Kárpátokba és leirt turista tanulmányutjai révén sietett őt az E. K. E. választmányi tagjává választani, — Az „Erdély“-ben megjelent cikkelyei a következők: Néprajzi furcsaságok a szolyvai ruméneknél; Általtört völgyek; Jára völgyében; A Meleg Szamos forrásai; Zálnok; A radnai havasokon; Andrassy havasok. — Számos erdélyi tárgy közleménye más lapokban is megjelent. — *Czirbusz* dr. ma is, bármely viszonyok közt és bárminő részében is lakjék az országnak, az E. K. E. melegen érdeklődő tagjai közé tartozik, minélfogva örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy írói és tanári jubiláris ünnepén őszinte elismeréssel adózzunk egy lelkes tudós pap 30 éves hazafias és tudományos munkásságának. — *Czirbusz* Géza még csak 52 éves és így jelen évforduló, mely őt teljes férfikorában találja,

csak buzdítóul szolgál további sikerek fölmutatására, hisz az ő jel-szava, hogy *élni annyi, mint küzdeni*.

Kirándulások.

I.

A Bükkerdei Majláth-kút felavatása.

Szeptember hó 17-én tartotta az E. K. E. központi vezetősége ez idei tizenegyedik hivatalos kirándulását, mely az esőrehajló, borúlt idő ellenére igen jól sikerült. Öt bátor turista a kijelölt időben utnak indult *Tanács* József, az E. K. E. központi ellenőre vezetése mellett. Délelőtt 9 órakor érkeztek a Szt.-János-kúthoz, hol szalonnát süítő kirándulókat találtak; az itt kitört hirtelen zápor elől a turisták csakhamar a dús növényzetű erdőbe menekültek, hol az E. K. E. vörös színnel jelzett pompás útján haladva déltájt a Majláth-kúthoz értek. Az eső elállott és az itt-ott kék eget és napsugarat látó turisták a Bükk-erdőben egy szintén 5 tagú vadász-társassággal megszaporodva, kik maguk is E. K. E. tagok voltak, az E. K. E. bükki turista-szállójában a legvidámabb hangulatban izléses ebédhez ültek. *Udvári* József vendéglős a turisták ellátását tekintve kitett magáért, ki ujszülött gyermekét is az Árpád-csucs tiszteletére Árpád névre keresztelte. Ebéd előtt a kirándulók a regényes fekvésű és pihenő helyekkel ellátott Majláth-kutat jelző táblával látták el és *Merza* Gyula főpénztáros egy pár szóval az erdélyi püspököt éltette, kinek személye iránti tiszteletből az E. K. E. az erdélyi róm. kath. státus erdő-uradalma területén fekvő egyik kies és kitűnő vízü forrását gróf Majláth püspökről elnevezte. A farkas étvágygyal elfogyasztott turista-ebéd végeztével a társaság a programot szigorúan betartó vezetővel az élén az Árpád-csúcsi toronyhoz rándult, onnan felülről megtekintették a felhőket kergető időjárás szélszélyes, de szintén érdekes panorámáját. Este 1/6 órakor indultak hazafelé, mire útközben az égbolton is fölragyo-

gott a csillagok milliárdja. 3/8 órakor a kiránduló társaság vidám hangulatban érkezett haza.

II.

Kirándulás Gyalárra.

Az E. K. E. hunyadvármegyei osztálya f. évi június hó 4-én nagyobb szabású kirándulást rendezett Gyalárra. A kirándulásban többek között részt vettek: Mara László főispán, Pogány Béla alispán, Dr. Papp Domokos kir. tszéki elnök, Weress József és Dr. Korber Endre kir. it. táblai bírák, Kontz Gyula kir. tszéki bíró, Seress Barna kir. albíró, báró Jósika Lajos osztályelnök, Buda Imre oszt.-titkár, Czákó ny. őrnagy, Göllner főrealisk. igazgató, Paizs, Hajduczky, Hartmann főrealiskolai tanárok, Dr. Batta főispáni titkár, Vadassl főerdész, Stiene János és Hirsch Adolf kereskedők, Dr. Apáthy Árpád megyei főügyész, Stummer Gusztáv nyug. számtanácsos, Vanka pénzügyőri főbiztos, Bauer és Vermes tszéki, Prileszky megyei aljegyző, Boér központi főszolgabíró, Lipták megyei főlevéltáros, Szalaczy Rezső képezdei tanár és számosan a társadalom minden rétegéből, úgy, hogy a kirándulók száma a százat jóval felülmúlta. Úgy a felsoroltak, mint a többi kirándulók többnyire családjukkal utaztak. Az illusztris társaság az 5 órás vonattal indult Déváról Hunyadra, ahol a megrendelt különvonat már várt. Az időjárás nagyon kedvezett a kirándulóknak és így teljes mértékben élvezhették a vidék gyönyörűségét. Gyaláron Bucecz főmérnök fogadta a társaságot, mely az ő és az általa kirendelt kalauzok vezetése mellett tekintette meg Gyalár nevezetességeit. Étetről, italról és minden kényelemről gondoskodás történt, sőt a zene sem maradt el. A társaságot ugyanis Bónis dévai zenekara kísérte útjában. Poharzás közben aztán megeredt a jókedv és régi magyar szokás szerint egymást érték a felköszöntők. A kirándulók az esti vonattal a legjobb kedvben tértek haza. Kiemeljük, hogy a sikerült kirándulás körül Buda Imre nagy

érdemeket szerzett, ő volt az, aki a kirándulás eszméjét megpendítette és ő volt az, aki a rendezés nehéz munkáját magára vállalta és — amint látszik — annak teljesen meg is felelt. Reméljük, hogy ezen siker meg fogják győzni arról, hogy a dévai társadalom mindig hálás az ilyen vállalkozás iránt. Csak tovább a megkezdett úton!

III.

Kirándulás Nagyágra.

Szeptember hó 10-én korán reggel a megyeház előtt szokatlan élénkség, hangos jó kedv s hosszú kocsisor jelezte, hogy az EKE hunyadvármegyei osztálya ismét egy jól sikerülő kirándulásra készül.

Ez volt a második ez idei kirándulás Déváról.

Az EKE ezuttal Nagyágot — Hunyadvármegye egyik legszebb pontját — aranyban, ezüstben gazdag vidékét tekintette meg.

Az út Solymoson és Csertésen keresztül vezetett, majd a nagyági kaspaszkodóhoz érve, onnan kezdve lépésről-lépésre bontakozott ki a gyönyörű panoráma, a Maros vidéke. 10 órakor érkeztek Nagyágra, hol Steinhaus Gyula bányatanácsos családjával s Révai Károly, a széles körben ismert kedves poéta, fogadták a 60 tagból álló kiránduló társaságot magyaros vendégszeretettel. Révai Aranyos Erzsike pedig virágcsokrot nyújtott át Jósika Lajos báró osztályelnöknek.

A gazdag villásreggeli után, az ásványgyűjteményt nézték meg, majd lóháton s öszvéren indultak el a Gurguliasza hegycsúcsra, számos mulattató jelenet közepette, melyet azok rögtönöztek, kik a lovaglás művészetével még kevésbé barátkoztak meg.

A Gurguliasza hegycsúcsnál páratlan kilátásban volt részük. Erdély nagyobb részének gyönyörű vidéke terült el előttük. Verespatak, Zalatna, Gyulafehérvár, a Decebál háta mögötti hatalmas hegyláncsoport alkotta hátárait a felséges körképnek.

Alig tudtak a varázslatos képtől megválni.

Az út visszafelé szép hegyi ösvényen, fenyves és bükkerdőn vezetett keresztül s a jó séta után ebédhez ültek. A jókedv kedélyes pohárköszöntőkben nyilvánult.

Steinhaus Gyula bányatanácsos az EKE tagjaira, báró Jósika Lajos, az EKE osztály-elnöke a vendégszerető házigazdára és családjára, Székely Mózes erdőfelügyelő Buda Imrére, mint a kirándulás fáradhatatlan szervezőjére és vezetőjére, Bigner József kir. ügyész pedig nagy derűtséget keltő humoros pohárköszöntőjével, a hölgyekre üritette poharát.

A kiránduló társaság lefényképezése s tánc fejezte be a Nagyágon töltött szép napot.

A nap nyugovóra hajolt s indulni kellett hazafelé. A vendéglátó nagyágiaktól való szívélyes elbúcsuzás után kocsikra ültek. Az utolsó nap-sugarak már bearanyozták a hegyek csúcsait, a völgyek mély homályba burkolódtak. E már bucsuzóul szolgáló látókép szemlélésébe elmerülve, egy kedvesen eltöltött nap emlékével, hálásan gondolt a kiránduló társaság mindazokra, kik e napot neki megszerették.

A turistaság és a szeszesitalok.

Némely hegyvidéken pl. Tirolban az a szokás uralkodik, hogy gyalogolás közben, mielőtt valamely hegyi forrásból vizet innának, előbb egy-két korty pálinkát isznak, mintegy a gyomor megmelegítésére, minek folytán a havasi jéghideg víz közvetlen használata nem idéz elő gyomorhurutot.

Utóbbi bajt legtöbbször hideg italnémiék élvezete okozza, miért az alkohol bármily alakban (pálinka, rum, konyák, cseresznyeszesz, szilvórium stb.) képes a fölhevült gyomorra ható nagyon hideg forrásvíz káros befolyását ellensúlyozni.

Azonban víz híjján és sebesüléseknél az alkohol mint sebtisztítószer is jó szolgálatot tesz; nagyobbfoku vérvesztésnél (orrvérzés) vagy egyéb kimerültségnél

fogva előálló szívgyöngeség esetében az alkohol élvezete erősítő hatásának bizonyult s akárhányszor káros következményektől, sőt esetleg életveszélytől ment meg.

Azonban az említett eseteken kívül még a kígyómarásnál is nagy szerepe van az alkoholnak, midőn pl. bogyó, növény, gomba stb. keresés közben a legtöbb turista ki lehet téve annak, hogy valamely mérges kígyó megmarhatja.

Maga Brehm azt állítja, hogy a seb kitisztítása, s a méreg lehető kinyomkodása mellett nagymennyiségű alkoholt kell magunkhoz vennünk, mert az kígyómarásnál valóságos ellenmérge gyanánt hat.

És a kinek se gyomorhurut, se sebülés ellen nincs szüksége alkoholra, sőt heveny szívgyöngeség vagy kígyómarás esetei se fordulnak elő, azért még a legkonokabb antialkoholista is esetleg hasznát veheti egy palack szesznek, kifáradt és megtüzesedett lábainak a bedörzsölésére.

Pl. még rossz víznek is a megemésztését megkönnyítjük, ha azt pár csöpp szeszszel vegyítjük.

Nők és gyermekek alétsága, ájulásai alkalmával is az alkohol csodát művel. Sok régi szokás elődeink éles megfigyelő képességének és tapasztalatának a szüleménye, ez áll a szesz italok és a gyakorlat kölcsönhatására is.

A káli kőkecske.

(Kineses monda)

Maros-Torda vármegyében, Kál és Iszló községek között, a szőlők alatti út mellett, a Szent-Péter kútja közelében hosszú időn át állott egy csonka kecske-formájú kő. A forradalom előtt, a néphit szerint, eljött egyszer oda egy török ember, mappa segítségével megkereste a követ és kalapáccsal addig kopácsolta míg meghasadt a kő. Belsejében üreg volt és ez teli volt arannyal. A török összeszedte és tovább állott. Azután még jobban szétdarabolták a töredékeket, hátha még

lappang benne vagy egy aranyocska. De nem találtak semmit. A volt követeket aztán beletaposták az út sarába. (M. Kovács Géza közlése nyomán.)

Népviselési ünnep Németországban.

Jóllehet, hogy a higgadt, zajtalan, céltudatos kulturtörténeti kutatás kérelmelhetetlenül bizonyítja, hogy minden konzervatív törekvésekkel szemben egy népviselet se tartható fenn állandóan és hogy minden kísérlet annak az állandósítására, bizonyos mesterkéltséggel jár, mégis az egyre jobban terjedő népviseleti ünnepélyek a szülőföld szeretetének annyi meghatározható jelét mutatják, hogy nemcsak festők és etnográfusok, hanem minden igaz népbarát is örömet lelheti bennük. 1902-ben Lüneburg, 1903-ban Bréma volt ilyen népviseletünnepélye; f. évben a Hamburgtól nem messze fekvő Scheeselen rendeztek nagyszabású fölvonulással, népviseletversenyvel jutalmak kiosztásával, egy paraszti udvarházban rendezett népipari kiállításal, fényképfelvételekkel, szakelőadásokkal és este egy német Kirmesszerű parasztmulatsággal kapcsolatos népviseletünnepet, melyen 10-12 ezer ember vett részt. Ez a fényesen sikerült ünnepvezetett „Niedersächsische Volkstrachtenfest” érdekes néprajzi műnek is adott életet, amennyiben 23 népviseleti és 6 népépítési képpel illusztrált füzetet eredményezett, mely nemcsak hogy részletesen leírja a népviseletünnepet és közli a népviselet, népművészet és a paraszti házakról tartott előadásokat, hanem a népiesség védelmére kelve az eredeti sajtóságok és szokások fenntartására buzdít. Az érdekes kis könyv 1.80 márka árért a Jänecke-féle könyvkereskedésben (Hannover) érdemes a megrendelésre.

A hegymászók étkezése.

Hogy a túristáskodás illetve a tartósabb gyalogjárás, de főként a hegymászás közben az anyagcsere és a vérkeringés sokkal élénkebb, mint rendes körülmények közt, bizonyításra sem szorul.

Éppen ezért a turista és hegymászó nagyobb fizikai erőfeszítése, verejtékvesztése megfelelő étel- és italnéműekben kell, hogy keressen és találjon kárpótlást.

Hiszen köztapasztalatból ismert dolog, hogy a testszervezet minden nagyobb fáradtság nélkül, pusztán csak a szabad levegőn, erdőben, mezőn, nyaralóban való tartózkodás következtében, utazás közben avagy a legkényelmesebb sétakocsizás után is fokozottabb étvágygyal rendelkezik, többször és nagyobb mértékben éhez meg. Már most mennyivel indokoltabb és érthetőbb a dúsabb táplálkozás szüksége akkor, mikor a szervezet, az izomzat a szokottnál nagyobb munkát végez, a szív- és tüdőműködés gyorsabb tempóban megy végbe s a folytonos emelkedés és testmozgás bizonyos fáradtságérzetet keltenek.

Ha pedig a vérkeringés gyorsabb, akkor az emésztőszervek is élénkebben működnek s így a magunkhoz vett tápanyag is aránylag sokkal hamarabb emésztődik meg.

Egy angol ujság hasznos útmutatásokat ad a hegymászó turistáknak. Az útmutatások lényege ebben az egy mondatban foglalható össze: Egyél olyan jól, amint csak tudsz és olyan sokat, amennyit csak akarsz.

Vitás kérdés volt, hogy vajjon hegymászás közben kedvező-e az egészségre az alkohol? Általában az a vélemény, hogy minél kevesebb alkoholt élveznek hegymászás közben, annál jobb. Vannak, akik előítéletet táplálnak a glecservíz ivása iránt, s természetesen nagy vigyázatlanság hideg vizet innia annak, aki föl van hevülve és pihenni akar. Ellenben ha az illető folytatja útját, akkor ihatik vizet egy kis mennyiségben. — Az elfáradt turista persze leginkább szeszes vagy egyéb italra vágyik, mert ez a legkönnyebben emészthető el s így a kívánt megkönnyebbülés a leggyorsabban előáll. De ez az eredmény csak futólagos. — A földolog az elfáradt hegymászó számára az — evés!

A legjobb idején enni s akkor, mi-

kor még nem fáradt el túlságosan az ember. — Ha valaki egészen kimerült, célszerű, hogy addig pihenjen, míg egy kissé megéhezik.

Hátrányos a kimerült turistára a sok pálinka, de nagyon ajánlatos a „pezsgő”, a mely étvágyat gerjeszt.

Ha mindenekelőtt arra törekszünk, hogy testünk kipihenje magát, akkor nem szabad az emésztésünket egy nagy vacsorával próbára tenni, ellenben, ha semmit sem eszünk, elmarad a legkellemebb orvosság t. i. az álom.

Gyöngé tea vagy könnyű leves inkább előmozdítja az alvást, mint a húsfélék. Piritott kenyér és tej szintén kitűnő vacsora.

Óvakodjék a turista attól, hogy reggel éhgyomorral keljen útra.

Alkalmas reggelire a csokoládé és tej. — Általában a csokoládé mindig hasznos a turistának, mert tápláló és az éhséget kis mértékben élvezve is csökkenti.

Ezeknek a „liberális” turista tanácsoknak az ellenére se a túlságos gyomterhelést, se a szeszesitalok nagyobb mértékű fogyasztását nem ajánljuk hegymászás közben; azonban a kitűzött nehezebb célpont elérése után átengedhetjük magunkat az étel- és italnéműek, nemkülönbén a dohányozás nagyobb mértékű, ha nem is mértéktelen élvezetének. — Természetesen kiki vessen számot saját gyomra gyöngéivel és a visszatérés illetve valamely éjjeli szállásba jutás körülményeivel s a szerint étkezzék, egyék és igyék.

Ha ezt szemelőtt tartjuk- akkor elfogadhatjuk az angol turista étkezés szabályait, hogy t. i. egyél olyan jól, amint csak tudsz és olyan sokat, amennyit csak akarsz.

A tengeri betegség.

A La Manche csatornán Franciaország és Anglia között közlekedő hajókon érdekes kísérletet tettek, a mely az eddigi tapasztalatok szerint

még a leghathatósabbnak bizonyult a tengeri betegség ellen.

Miután világos, hogy normális idegzetű embernél a hajó ingása kelti a betegséget (túlizgatottaknál a képzelődés is elég hozzá), olyan nyugvó helyeket készítettek a hajón, a melyek a Cardan-féle felfüggesztés módjára vannak megerősítve — olyanformán, mint a hajó kompassza — s így a hajó ingásai ellenére is lehetőleg ugyanabban a helyzetben maradnak. Az ágy három, egymásra merőleges tengely körül van forgathatólag felfüggesztve s azt mondják, annyira bevált ez a módszer, hogy most az előkelőbb hajókat mind így szerelik fel.

Legrand dr. a tisztán mekánikus okból eredő bajról a következőképen nyilatkozik:

Miután a tengeri betegséget a belek helyzetének a hajó himbáló mozgásából keletkező folytonos megváltoztatása okozza, a baj megszüntetése úgy érhető el, ha a has falát valami módon rögzíthetjük. A has-fal összenyomását alulról kell kezdenünk, akár vászon, flanel, vagy krepszövetből hasított 10—15 cm. széles és 10—15 m. hosszú polyával megerősítendő kompresszorium segítségével. Különösen a gyomrot kell lehetőleg összeszorítani; azonban azt a kötést mindig csak 4—5 óra múlva kell étkezés után alkalmazni. Ügyelni kell, hogy a gyomor szorulásban ne szenvedjen.

Ha a betegség jelei mutatkoznak, a pólyázás előtt egy pohár pezsgőt, 1—2 kanál klorál-szörpöt vegyünk be.

Legjobb a rosszulletet be nem várni, hanem a rögzítést, mint megelőzését a bajnak, előre foganatosítani.

A gyomorfűző vagy hasonló készülék alkalmazásához azonban szokni kell s jó azt a hajóra szállás előtt gyakorolni.

Persze gyomorhajos embernek nem való, valamint annak sem, aki, teszem fel, fulladásban szenved.

Óvakodni kell a nehéz és nem könnyen emészthető ételektől, nemkülönben az étel és italban való túlságos kihágásoktól.

Azonban a megszokott időközökben ízlésünk és szokásainknak megfelelő táplálkozásnál semmi ok sincs a félelemre. Sokan már előre annyira félnek a tengeri betegség borzalmaitól, hogy nem is mernek tengerre szállani. Természetesen sok függ a hajlamtól is, mert vannak egyének, kik egyáltalán nem fogékonyak a hajoringás szeszélyei iránt. *Legrand* dr. szerint a 2—3 hasszorító övből vagy tamponokra alkalmazott szíjjakból álló hasrögzítő készüléknél az a fő dolog, hogy sohase féljünk a szorítást növelni mindaddig, míg az émelygés, hányás-inger tünetei teljesen meg nem szűntek. Ez pedig csak akkor érhető el, ha a has tökéletes mozdulatlan-sága bekövetkezik.

Tehát akár a hajók újfajta függőágyai, akár a gyomorfűzők alkalmazása egyaránt arra valók, hogy a tengeri utazás kellemetlenségeit az idegenforgalom emelésére minél hathatósabbban csökkentsék.

Norvégia idegenforgalma számokban.

1902-ben 20827 idegen útas látogatott Norvégiába, közöttük mintegy 8000 nő.

Ezt igazolja a „Meddeleiser fra det statistiske Centralbureau“. Ezzel szemben 1884-ben 15000, 1885-ben 12000 és 1886-ban 14000 külföldi fordult meg norvég földön.

1902. június hóban 4794, júliusban 9833, augusztusban 4897 és szeptemberben 1303 volt az idegen turisták száma.

Vasúton érkezett 10428 egyén, gőzhajón 6594, más közlekedési alkalmazhatóságon 3805.

Azonban az úgynevezett turista-hónapokon kívül, tehát az egész nap-tári évben 1902-re vonatkozólag a külföldi útasok száma 26609-et tett ki, melyből nemzetiség szerint 45⁰/₀ angolt, 20⁰/₀ svédet, 18⁰/₀ németet, 6⁰/₀ amerikai, 4⁰/₀ dán, 7⁰/₀ osztrák, magyar, hollandi és egyéb nemzetbelieket tüntet fel a kimutatás.

KÖNYVES HÁZ.

Erdélyen keresztül.

Valóban szép disz munkát adott ki országgrészünkről *Sigerus* Emil Nagyszébenben. melynek szintén az a célja, hogy címének megfelelően mintegy „Erdélyen keresztül“ vezesse az érdeklődő idegent. — A szabad album-lapokból álló művészi kivitelű, közben-közben színes mellékletekkel tarkított képsorozat, vagy amint a szerző nevezi *turista-utazás 58 képben*: rövid bevezető szöveggel van ellátva.

Az idegenforgalmat szolgáló munka azonban inkább szemléltető hatásra törekszik, mert a szöveg csak dióhéjban és csak mintegy magyarázattal szolgál a képekhez, miért is egyes stíl- avagy tárgybeli fogyatékosága másodrendű jelentőségűvé válik.

Ha talán a lokálpatriotizmus, mely a szebeni Kárpát-egylet érdemes titkárát önkéntelenül vezette, többet is juttatott az erdélyi részek szászlakta vidékeinek, tagadhatatlanul szemet-lelket gyönyörködtető ez a képes-album, melyhez szerző fölkérésére az E. K. E. is készséggel szolgált fényképekkel s melyekből nem egyet fölhasználva *Sigerus* a könyv előszavában az E. K. E.-nek elismeréssel adózik és Mátyásházi gyűjteményét Kolozsvár ismertetésénél külön is megdicséri. Nemcsak tájképek, de népviseletek,

régi épületek és egyéb a turistákat érdeklő látni valók vannak a képeken ábrázolva.

A disz mű magyar és német nyelven jelent meg *Drottletff* József műintézetében, mely mint kedves emléktárgy még az Erdélyt jól ismerőknek is méltán díszítheti asztalát. A csinos címképpel tetszetős külsejű album ára 12 korona.

A dán turista-egyesület évkönyve.

Kétszeres érdeklődéssel kísérjük a kopenhágai testvéregyesület működését. hiszen annak székhelyén ott nyílt meg „Det ungarske magasin“ név alatt a lelkes magyar barát *Schumacher*-nek az E. K. E. körében is ismert kitartó fáradozásai jutalmául, külföldi magyar bazáraink egyik legújabb, de talán legjelentősebb áruháza. Tokaji bor, magyar pezsgő, kalotaszegi varrottas, székely szőttes, továbbá porcellán- és agyagipari különlegességeink, magyar paprika stb. stb mind kaphatók a kopenhágai magyar boltban, mely hazai kivitelünk egyik életrevaló közvetítőjének kezd bizonyítani a vállalkozó szellemű *Ritzau* Erik vezetése alatt. Vajha lassan lassan az összes erdélyi eredetiségeknek, élelmi cikkekben és kézműiparban felmutatható piaci áruknak is középpontjává válnék (?) A Den danske Turistforening egyik érdekessége, hogy irodavezető titkára Fröken (kisasszony) *Borring* személyében nőt tisztelhetünk, ki tavaly 2400 egyén dolgát intézte el a dán fővárosban A szépen illusztrált 1905. évkönyv Dánia székesegyházairól írásban és képben folytatja a tavalyi ismertetést; továbbá tájleírások, kérekpáros kirándulások, egy cikkely a frydenstrandí szanatoriumról váltakoznak a nagy csinnal kiállított és 56 szép képpel tarkított kiadványban. Kopenhága és környéke, mint az északi utazások egyik szórakoztató átmeneti állomása idegenforgalmi tekintetben sokat köszönhetnek a dán turista-egylet buzgó agitációjának.

EGYESÜLETI ÉLET.

—

Az E. K. E. új tagjai 1905. május 10-től okt. 15-ig.

Alapítók:

(200 kor.)

Brázay Zoltán orsz. képvis.

Rendesek:

(Évi 6 koronával.)

Balogh István tanuló, Bálint Márton, Bánay Károly kereskedő, Bary József törvysz. elnök, dr. Benedek György ügyvéd, Benkő Pál tanár, Beöthy Dávid szolgabíró, Bély Béla jegyző, Bérczy Imre főszolgabíró, Blaskovich Árpád hivatalnok, Bodó Nándor pt. kezelő, Borsos Árpád hivatalnok, Bulzán János közig. gyakornok, Bruck Arnold, Csató Ferenc csendőrszázados, Csath Emil tanuló, Csoma Ignác férfi szabó, Czipauer János épít. vállalkozó, Deák István tanár, Deutsch Ábrahám kereskedő, Deutsch Vilmos nagykereskedő, Enyeter Ferenc csendőrezreces, dr. Fabinyi Rudolf egy. tanársegéd, Falk Dezső tanuló, Falk Imre kereskedő, Falk Mór kereskedő, Finkler Samu mechanikus, Flórián Károly, dr. Forrai András máv.fogalmazó, Friedmann Mór nagykereskedő, dr. Galánthy János kir. ügyész, ifj. Girst József kereskedő, Gottlieb Aladár magánhivatalnok, Gräber Mária, Gross Albert tanker. tollnok, dr. Gross Tivadar közjegyző helyettes, özv. id. Gundhárt Lipótné, Graepel Hugó gépgyáros, Hanka Imre albiró, Herczeg Jenő szerkesztő, Henger Alajos vendéglős, Herman Mór kereskedő, Horéczy Béla kereskedő, Horváth István törvysz. bíró, Imre Gy. Béla gyógyszerész, Jakabfy József hivatalnok, Jeszenszky Ferenc kereskedő, Joánovits Milán kereskedő, dr. Jordán Károly vegyész, Kalmár Pál férfi szabó, F. Kiss István vendéglős, Kimpfán Miklós asztalos, Klein Ferenc gőzmosó int. tulajd., ifj. Klein Károly Géza kereskedő, Klauber Salamon, Kocsis Béla gyógyszerész, Koblicska Károly bányaintéző, Kohn Manó szappangyáros, Kopár Gerő kórházi gondnok, gr. Korniss Károly nagybirtokos, Kovács Dezső kereskedő, König Lajos földbirt., dr. Kőrösi Kálmán ügyvéd, Kráner Viktor joggyakornok, Krausz Sándor kereskedő, Kim József műszerész, László Albert csendőralezredes,

László Béla, dr. Lászlóffy István ügyvédj., dr. Lóky Béla tanár, ifj. Lucs András férfiszabó, Luszt Ferenc egyet. gyakornok, Lúki község előlj., Maj Antal szabó, Maizen Vince műmolnár, Makai Kálmán jbt. jegyző, dr. Mihály József ügyvéd, Mihályi Zoltán bizt. int. titkár, Misléy Elemér árment. társ. pénztáros, Moldován Szatmári Albert kertész, Monoky Gyula mérnök, dr. Nemes Ferenc v. tanácsos, Novák Béla kéményseprő, dr. Örley György kir. közjegyző, dr. Papp József ügyvéd, Paulek József, Plökl és Haas cég, Porteleky Sándor sz. jz., Rassowszky Julián főszolgabíró, Régius Arthur keresk. ü., Rosenthal Lipót kereskedő, Rosenthal Nándor kereskedő, Rosenwald Gyula, Sarkadi Mihály Károly szabó, dr. Sámson Márton körorvos, Sántha Béla mag. hivatalnok, Schönberg Armin kereskedő, Schönstein Vilmos kereskedő, Simon Gyula tanár, Simon László pénzügyőr, dr. Singer József Dezső orvos, Somlyai Mihály kereskedő, Spitzer Lajos, Strasser Armin kereskedő, Strasser Lipót, Streicher József plebános, Szabó Andor gépész, Szabó Andor tanuló, n. Szabó Ferenc mag. tanuló, Szabó József, Szalay Gyula kárpitos, Szathmáry Elek kereskedő, dr. Szentpétery Zsigmond egy. tanársegéd, Széll Márton kat. főmérnök, Szilvási Gyula orvosgyakornok, Szinek Dezső tanító, dr. Székely Tibor gyógyszerész, Takács József ev. ref. lelkes, Terkál Béla fodrász, Theil Frigyes kereskedő, Timár Lajos irodavezető, Tölgyessy Gyula pt. főtiszt, Triska Kálmán zongora raktáros, dr. Várkouyi Gábor járásbíró, Weisz Hugó hivatalnok, Weisz Lázár üzletvezető, Weisz Mihály kereskedő, Vészi Béla máv. asztalos, Vlaszaty Ödön főerdész, Visegrádi Lajos tanár. (Összesen: 132.)

Pártolók:

(Évi 2 koronával.)

Erdős Gyula tanácsi fogalmazó, Lázár Ödön egyet. irodatiszt, Weisz Jakab dr. körorvos.

Multkori közlés óta tehát belépett az E. K. E.-be összesen 136 új tag.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

S. J. Budapest. Különb. érdekes a cikkely, de miután nem erdélyi vonatkozású, sajnálatlaltal nem közölhető.

Szerkesztő: **Merza Gyula.**

Nyomatott Gombos Ferencnél Kolozsvárt, Deák Ferenc-utca 12. szám alatt.